

Riitta Päiväläisen valokuvat ovat esillä Tukholman keskustassa Kurkistus satumaailmaan maanalaisen asemalla

Valokuvaaja **Riitta Päiväläisen** valtavat valokuvat ottavat maanalaisella kulkijan vastaan Mariatorgetin asemalla Tukholman keskustassa. Maaliskuussa avautuneen näyttelyn nimi on Shelter (Suoja) ja se on esillä vuoden päivät.

Mariaberget on yksi seitsemästä asemasta, jotka esittelevät vuoden pituisia, eri tekniikoilla toteutettuja näyttelyitä (Konstväxlingar). Region Stockholm kertoo lehdistötiedotteessaan, että Mariabergetin aseman näyttely esittelevät sekä ruotsalaista että ulkomaista valokuvataidetta.

Luonto kuin leikkikenttä

Maaliskuun puolivälissä avautunut Shelter-niminen näyttely tarjoaa maanalaisen vaunuissa kulkeville sadunomaisen pysähtymishetken Riitta Päiväläisen valokuvataiteen parissa. Näyttelytöissään Päiväläinen on rakentanut kauniisiin ja levollisiin luontomaisemiin salaperäisiä tekstiili-installaatiota, kuin pesiä – puidenlatvoissa ja hiekkadyneillä.

–Luonto on minulle kuin leikkikenttä, joka kutsuu unelmoimaan ja luomaan”, sanoo Päiväläinen näyttelytiedotteessa.

Päiväläisen kuvia ja motiivivalintoja voidaan pitää romanttisina, samalla kun ne välittävät jotain hylättyä ja haurasta, luonnehtii tiedote hänen töitään. Maisemaalauksia on aina arvostettu taiteessa. Näyttelyn järjestäjät näkevätkin Päiväläisen valokuvat jatkumona 1800-luvun maalausperinteeseen, jossa kuvataan vanhojen norjalaisten satujen teemoja tai jotka keskittyvät luonnon luontaiseen draamaan. Mutta Päiväläisen työt ovat samalla täysin ainutlaatuisia lajissaan.

**Luonto suojaa meitä –
suojaammeko me luontoa?**
–Riitta Päiväläinen

Riitta Päiväläinen on valmistunut Taideteollisesta Korkeakoulusta (nykyisin osa Aalto yliopistoa) vuonna 2002. Hän on yksi kansainvälisesti tunnetuimpia suomalaisia valokuvataiteilijoita. Päiväläisellä on ollut yksityisnäyttelyitä Suomessa ja muissa Pohjoismaissa sekä muualla Euroopassa ja Japanissa. Hänen teoksiaan on useissa merkittävisissä julkisissa ja yksityisissä kokoelmissa.

–Minusta on kunnia saada mahdollisuus esiintyä Mariatorgetin metroasemalla, koska kuvani tavoittavat täällä niin suuren yleisön: ihmisiä eri ikäisillä, taustalla ja henkilökohtaisilla tarinoilla.”

Mariatorgetin metroasema onkin yksi julkisen taiteen näkyvämpiä esityspaikkoja valokuvataiteelle. Nyt siellä mielenkiintoisella tavalla yhdistyy kaksi varsin kaukana toisistaan olevaa asiaa: maanalaiset steriilit rakenteet ja pinnat sekä arvoitukselliset ja herkätkä luontokuvat.

Lue lisää sivulta

3

Tässä numerossa:

KUVA MARJA KIVILOMPOLO

Niilo Ala-Heikkilä
100 vuotta

4

KUVA RIITTA HIRVONEN

Kenttäpostia
80 vuoden takaa

8

KUVA HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO

Kannaksen lelutehtaat
kotimaisuuden asialla

10

KUVA MUSEOVIIRASTO

Taubilan vaiettu
teollisuus

11

**Oppivelvollisuuslaki
täyttää 100 vuotta**
– toivomme saada koulu-
muistojasi toimitukseen.

KUVAT RIITTA PÄIVÄLÄINEN

Riitta Päiväläisen valokuvateos nimeltä Celestial (Taivaallinen).

Pääkirjoitus

Kevät tuo toivon ja kaihon

□ **Pertti Hakanen,**
Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön hallituksen puheenjohtaja

Kevään tuoksi tuo aina maamiehelle uuden kasvun toivon sekä tulevaisuuden uskoa moneenkin asiaan. Kevät on monen mielestä vuoden ajoista sitä parhaita aikaa; tuokset ja luonnon herääminen talviunesta tuo intoa sielumme sisimpään. Kylvötöiden valmistelua, tuttuja klapisirkelin terän kiljahduksia hyvän äänikirjan lukijan äänen ylitse kuultuna, uuden talonrakennustyömaan tuoreen puun tuoksua – näin se kevään vireys on työntänyt itseäni eteenpäin.

Viime aikoina yhteiskuntaamme edelleen ravisteleva koronapandemia on horjuttanut meistä monien tulevan kesän odotuksia, olivat ne sitten mitä tahansa – mitä kenelläkin elämässään edessä sitten onkaan. Omalta kohdaltani olen miettinyt viime viikkoina hyvinkin paljon kevään ja koko vuodenkin tulevia antimia elämässäni. Yksittäisenä ihmisenä olemme tässä korona-melskeessäkin hyvinkin pienessä roolissa.

Omassa arjessamme suunnittelemme kukin ajatuksissamme, mitä tulevaisuudelta toivomme. Itselläni on kulunut jo lähes puolitoista vuotta siitä, kun viimeksi pääsin käymään Karjalassa. Se on muuten pitkä aika tällaiselle ihmiselle, joka normaalioloissa on käynyt sellaisen 10-15 kertaa vuodessa rajan takana. Pääsemättömyys noille rakkaille seuduille tuo väistämättä sielun tuskaa, ei pelkästään siitä syystä, että miettii miltä siellä paikat näyttävät, vaan myös inhimillisistä ja henkilökohtaisista syistä.

Olen useita kertoja ajellut pienellä porukalla ja myös yksin tuosta rajasta ylitse. Nyt jos koskaan olisi voimaannuttavaa päästä ajelemaan hyvässä seurassa pitkin tuttuja seutuja ja kertoa tarinoita, mitä kaikkea rakkaat paikat kätkevät sisimpään. Eihän sitä koskaan voi tietää, miten tulevilla käynneillä matkaseura tai kohtaamiset antavat jotakin uutta kätkevästä ja tuleville sukupolville kerrottavaa ja aistittavaa. Hiljaisuus kätkee niin vanhat kuin uudetkin tarinat ajatuksien syöväreihin, kun sulkee silmät ja katselee tyyntä Pyhäjärven rantaa tai paljaat varpaat koskettavat Riiskan lähellä Laatokan rantahiekkää – ajatukset rakentavat tulevaa, tietämättä siitä kuitenkaan juuri mitään, vain olettaen ja toivoen juuri sitä, mitä mielessä ja sydämessä on päällimmäisenä.

Karjala, Pyhäjärven seutu niin monine yksityiskohtineen soisi nyt sieluni sisimpään ja arkeeni sitä odotettua voimaa, jota kerta toisensa jälkeen olen käynneilläni niiltä seuduilta saanut. Itseni tiedostan ensimmäisten joukossa jonottamassa autojonossa Vaalimaalla, kunhan rajan ylittäminen on turvallista ja yleensä ottaen tulee edes mahdolliseksi. Meitä jokaista kannustan palaamaan ajatuksissa sinne jonnekin ja luottamaan siihen, että kohtahan myö siellä jälleen olemme.

Karjalaisuus – Pyhäjärveläisyys – elää tässä ajassa juuri sinun omaleimaisuudellasi – ilon kautta.

Ilmoituksia

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiö ilmoittaa haettavaksi vuoden 2021 apurahat

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiö ilmoittaa haettavaksi säätiön hallinnassa olevista rahastoista vuonna 2021 jaettavat apurahat.

Apuraha voidaan myöntää opiskelijalle, jonka sukujuuret ovat Vpl. Pyhäjärvellä isän tai äidin puolelta. Hakemuksessa on mainittava esivanhemman tiedot (esim. nimi, syntymäaika, asuinkylä tai talo). Apuraha ei myönnetä peruskoululaisille, lukiolaisille tai apurahan aiemmin saaneille. Apurahoja

myönnettäessä etusijalle asetetaan opinnoissaan alkuvaihetta pidemmälle edistyneet.

Lisätietoja saa **Tarja Kopalaiselta**, puhelin 050 309 0560 tai **Kirsti Naskalilta**, puhelin 040 7192 692.

Hakemuslomake on tulostettavissa säätiön verkkosivuilta kohdasta apurahat (www.karjalanliitto.fi/vplpyhajarvisaatio).

Lomakkeen kaikki kohdat tulee täyttää. (Lomakkeelle ei kuitenkaan tarvitse yksilöidä rahastoa.)

Allekirjoitettu hakemuslomake liitteineen tulee lähettää **30.4.2021 mennessä** Tarja Kopalaiselle joko sähköpostin välityksellä: tarja.kopalainen@evl.fi tai kirjeessä osoitteella:

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön hallitus
c/o Tarja Kopalainen
Sarvikuja 14
38200 SASTAMALA

(ilm. ens. kerran maaliskuun numemrossa)

Vpl. Pyhäjärvi -juhlat

Lehden viime numerossa Vpl. Pyhäjärvi-Säätiö tiedotti, että pandemiatilanteen vuoksi pitäjäjuhla eli Vpl. Pyhäjärvi -juhla ei tänä vuonna järjestetä.

Lukuosat ovat kuitenkin ne hienot, koskettavat ja hauskat hetket, joita pitäjäjuhlissa on

aiempina vuosina koettu. Vuoden 2022 juhlia odotellessa muistelkaamme menneitä juhlia.

Pyydämme katselemaan kuvalbumejamme, muistelemaan ja lähettämään toimitukseen lyhyitä muistoja juhlapaikoista,

-ohjelmista, henkilökohtaisista kohokohdista juhlissa ja iloisista tapaamisista sekä juhlaalokuvia kesäkuun numerossamme julkaistavaa pitäjäjuhlakalvakkadia varten, viimeistään 31.5. mennessä.

*A,
muistat sie?*

*Tokha mie
sen muistan!*

Karjalan Liiton kuulumisissa

LIITTOVALTUUSTO kokoontui lauantaina 17.4.2021 ja päätti kesäjuhla-konseptin uudistamisesta. Juhlat järjestetään Rauman vuoden 2022 kesäjuhlien jälkeen vain joka toinen vuosi. Vuoden 2024 juhlapaikasta annetaan tietoa myöhemmin. Kokouksessa käsiteltiin sääntömääräiset asiat; tilinpäätös ja vuosikertomus hyväksyttiin ja vastuuvapaudet myönnettiin viime vuodelta.

MUOTOKUVAT Kokoukseen liittyen nykyinen puheenjohtaja **Outi Örn** esitteli Karjalan Liiton puheenjohtajien muotokuvia suoratoistolähetysissä. Kaksi uusinta muotokuvaa kunniapuheenjohtaja **Markku Laukkasesta** ja **Marjo Matikainen-Kallströmistä** paljastettiin 17.4. aamulla suorassa verkkolähetysissä. Muotokuvat komistavat Karjalatalon takahuoneen seinää. Muotokuvat on maalannut taiteilija **Niki Nikolov**

HUHTIKUUN HISTORIABLOGISSA tutkija Katja Tikka kirjoittaa, että kyllä karjalaiset osaavat ainakin juhlia! "Tämä on tullut harvinaisen selväksi selailtuani Karjalan Liiton "Kesäjuhlat"-kansioita liiton arkistossa. Mitä raskaampi työ, sitä rankemmat hovit. No, kylläpä vain! Liiton kesäjuhla-perinne kantaa jopa toukokuuhun 1940, jolloin liitto järjesti ensimmäiset suurjuhlat. Niiden ideana oli juhlistaa talvisodan loppua, liiton perustamista ja ylistää karjalaisuutta ihan noin vain yleisesti. Menettyjen kotien musertavat koettelemukset oli unohdettava edes hetkeksi. Vammoja hoidettiin – tietenkin juhlimalla."

Kesäjuhlamuistoja ja valokuvia saa toimittaa historiahankkeen osoitteeseen historiahankke@karjalanliitto.fi. Tästä lisää seuraavassa Karjalan Kunnat-lehdessä.

KARJALAN VANHAT HAUTAUSMAAT -webinaari pidettiin 13.4.2021. Karjalan Liiton kotisivulta löytyy lista videotallenteista. Siinä löytyy hautausmaakartoituksen linkin lisäksi paljon muutakin kiinnostavaa katseltavaa ja kuultavaa, kuten pitäjäsittelyjä (uusimmat Suistamo ja Johannes), karjalaisesta käsityöstä, karjalaisista suvuista ja eräperinteestä.

VAMMALAN KARJALASEURA RY on seura numero 15 Viikon karjalaisseura -sarjassa. Vuonna 1945 perustetulla ja 153 jäsentä käsittävällä seuralla on mukavia vuosittaisia vakiintuneita toimintoja, joista olemme omassakin lehdessä saaneet lukea. Seura muistuttaa esittelyssään Sastamalan seudun museon ja Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön kanssa toteutetusta suurhankkeesta, "Siun ja miun – Viipurinlänän Pyhäjärvi" näyttelystä, joka on avoinna elokuulle.

Vpl. Pyhäjärvi

www.karjalanliitto.fi/vplpyhajarvisaatio

Seuraava lehden numero 5 ilmestyy toukokuussa.
Aineisto toimitukseen **viimeistään 5.5.** mennessä.

facebook.com/
Vpl-Pyhäjärvi-lehti

toimitus@vplpyhajarvi.fi

Julkaisija:

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiö sr

Päätoimittaja:

Tea Itkonen
Vaskenvalajankatu 33
06100 Porvoo
puh. 040 557 4223
toimitus@vplpyhajarvi.fi

Toimitusneuvosto:

Pertti Hakanen
Mauri Hauhia
Tuomo Hinkkanen
Tea Itkonen
Tarja Kopalainen
Kirsti Naskali
Esko Pulakka

Ilmoitushinnat:

Kuolinilmoitukset
0,70 € / ppm
Muut ilmoitukset
0,80 € / ppm
pienin ilmoitus 20 € / ppm
Hintoihin lisätään alv 24 %

Tilauhint:

Vuosikerta 35 €
kesto- ja vuositilaukset
kotimaahan tai
ulkomaille tai lahjaksi
irtonumero 3 €

Tilaukset, jakeluhäiriöt ja osoitteenmuutokset:

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön
asiamies Kirsti Naskali
Miharintie 312, 37200 Siuro
puh. 040 719 2692 tai
saatio@vplpyhajarvi.fi

Sivunvalmistus:

Artea, Porvoo
Painopaikka:
Botnia-Print Oy, Kokkola
Toimituksella on oikeus
lyhentää ja muokata leh-
teen lähetettyä aineistoa.

>>> jatkuu sivulta 1

Yhteenkuuluvaisuus karjalaisuuteen

Riitta Päiväläinen on syntynyt vuonna 1969 Maaningalla ja asuu Helsingissä. Hänellä on juuria myös Vpl. Pyhäjärvellä. Kertoi-sitko niistä?

–Isoisäni **Heikki Päiväläinen** syntyi Pyhäjärvellä Orolan kylässä. Tunnistan itsessäni karjalaisia luonteenpiirteitä ja koen yhteenkuuluvuutta karjalaisuuteen tavalla, jota on vaikeaa kuvailla.

Usein pohdin millaista menneiden sukupolvien elämä Karjalassa oli. Tutkin vanhoja kuvia Kauvatsalla olevassa ”pappalasanin”, jonne sukuni evakkomatkan jälkeen asettui. Odottaessani nyt 13-vuotiasta tytärtäni, päätin, ettei vanhaa rintamamiestaloa myydä, vaan haluan säilyttää sen. Itselleni on erittäin tärkeää, että minulla ja myöhemmin tyttäreläni on olemassa pysyvä paikka, piste, tukikohta, jonne voi palata.

Olisiko tämä jatkumoa Karjalaisen kohtalosta? pohtii Riitta.

–He joutuivat luopumaan rakkaasta kodistaan. Minussa on syvä halu säilyttää historia, arvostaa mennyttä, siirtää tietoa, tarinoita ja tapoja myös tulevalle sukupolvelle. Avoimet kysymykset suvun vaiheista, menetyks ja tietämättömyys ovat olleet minulle voimavara, rikkaus ja taiteeni lähtökohta. Taiteeni käsittelee muistoa, muistia ja mahdollisia, vaihtoehtoisia tarinoita.

Shelter-sarja on kannanotto luonnon puolesta

Miten teoksesi syntyivät ja miten niiden tie vei Tukholmaan ja Mariabergetin asemalle?

–Teen yhteistyötä ruotsalaisen Galleri Andersson Sandströmin kanssa. Olen pitänyt heillä useamman yksityisnäyttelyn. Teoksiani on useassa ruotsalaisessa kokoelmassa, muun muassa Södersjukhusetin tiloissa. Osallistuin myös vuonna 2019 Climate Culture -konferenssiin Tukholmassa. Todennäköisesti Region Stockholm on nähnyt taidettani näissä yhteyksissä ja pyysi minua tekemään tilausteoksen.

–Shelter sarjan kuvat on kuvattu Suomessa, esimerkiksi

Kalmankalttiolla ja Hetassa Enontekiössä. Teen keväisin ja syksyisin muutamien viikkojen mittaisia kuvausmatkoja omalla autollani, jonne olen pakannut rekvisiittaa ja kuvauskaluston. Kuvaan palkkikameralla värin negatiiville.

Kuvauspaikan etsintä on olennainen osa valokuvauksen työtä.

–Löydettyäni itselleni inspiroivan paikan, testaan erilaisia muotoja ja värejä ennen lopullista instaatiota, pohdin kuvan tunnelmaa, valaisua ja rajausta. Kuvat syntyvät paikan päällä ilman ennakkosuunnitelmaa paikan ja tunnelman ehdoin intuition ja vaistoon luottaen.

Shelter -sarjani käsittelee suojan teemaa. Ensisijaisesti suoja merkitsee minulle intiimiä, henkilökohtaista tilaa, suoja-, pako- ja piilopaikkaa. Suoja voi olla myös rajoite; tila tai tunne, joka estää etenemästä, kehittymästä, lähtemästä. Suojaa voi tutkia myös suojattomuuden kautta.

–”Nature shelters us - do we shelter the nature?” Shelter -sarja on henkilökohtainen kannanottoni luonnon suojelemisen puolesta. Luonnon merkitys on monisyisempi kuin usein hahmotamme. Tiheäksi kasvanut risukko, näköalakohteesta takavasemmalle, voi olla inspiroiva ja olla tärkeä, kun avarramme hie-man tapaamme katsoa ja kokea.

Arkipäivän arkeologiaa?

Valokuvataiteilijoiden matrikelissa Riitta Päiväläistä kuvataan taiteilijana, jonka valokuvataidetta on usein kutsuttu ”arkipäivän arkeologiaksi” tai ”kirjoittamattoman historiaksi”.

Päiväläinen on kiinnostunut näkymättömästä, hiljaisesta historiasta, joka on yhtä aikaa läsnä- ja poissaolevaa. Vanhoissa vaatteissa ja tekstiileissä ne ovat läsnä. Muistot, jo häviämässä olevat tai kadonneet jäljet ovat maiseman lisäksi hänen töidensä kantavia teemoja.

–Olen työskennellyt valokuvataiteilijana yli 20 vuotta. Olen elänyt lapsuuteni ja nuoruuteni syrjäkylällä luonnon ympäröimänä Maaningalla. Subjektiiiset luontokokemukseni ovat muo-vanneet minua ja heijastuvat

taiteeseeni. Luonto on minulle mielikuvituksen, inspiraation ja taiteeni lähtökohta.

–Paikat kutsuvat minua omilla ehdoillaan rakentamaan kan-kaista, vaatteista tai nauhoista installaatioita, jotka kuvaan valokuviksi. Paikka ei ole ainoastaan fyysinen. Sen voi hahmottaa psyykkisenä mielentilana, alitajunnan maisemana, jossa vaihtoehtoiset tarinat ovat mahdollisia.

Päiväläistä kiinnostaa paikan ja installaation vuoropuhelu.

–Paikka ja materiaali (kangas) ovat työvälineitäni, joilla luon kuvaan tason, joka ei ole fyysisesti läsnä, vaan syntyy katsojan ajatuksisissa muistoina, tunteina ja assosiaatioina.

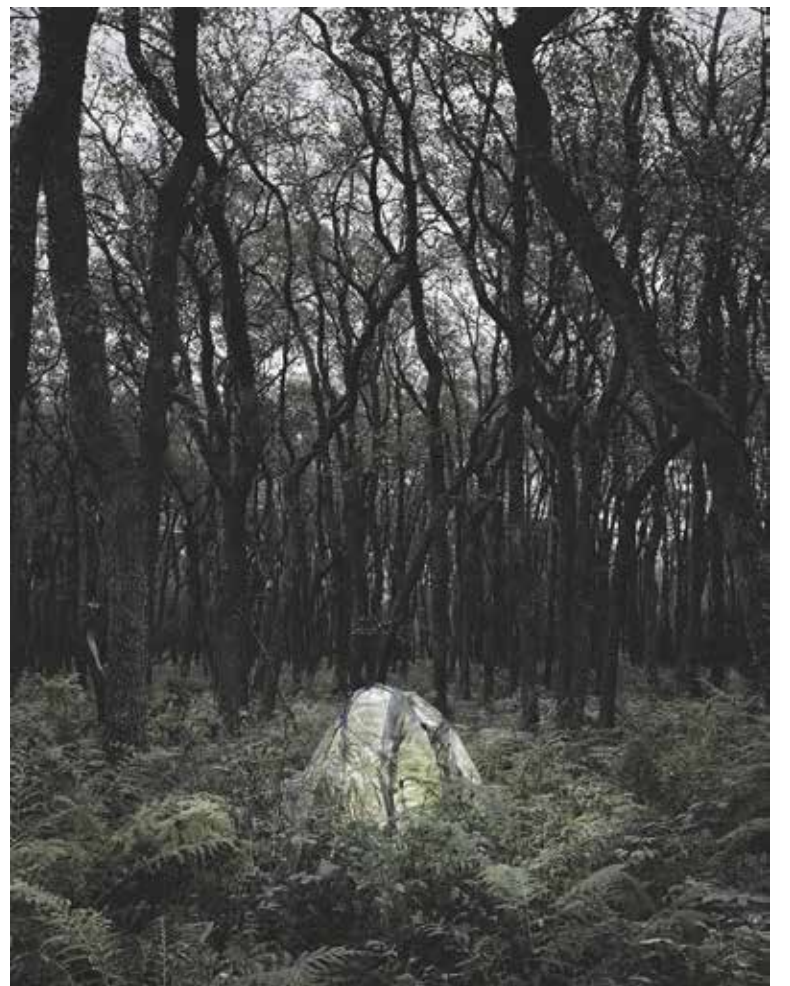
Luonnossa minua kiinnostavat marginaaliset, asumattomat, syrjäiset ja autiot paikat. Niillä ei ole ekonomista tai taloudellista arvoa. Siksi ne ovat helposti tuhottavia ja hauraita. Haluan kuvaten antaa näille ”hiljaisille paikoille äänen” ja puhua niiden merkityksen; suojelun ja arvostuksen puolesta. Valokuvan keinoin nämä paikat näyttävät uudessa tilassa, paikassa ja ajassa.

Korona-aikana tiivistyy olennaisin

Miten korona-aika on vaikuttanut sinuun ja työhösi?

–Minulle korona-aika on vahvistanut edelleen luonnon tärkeyttä ja sen merkitystä. Lähipuisto on ollut monelle tärkeä henkireikä, jossa voi kokea vapautta ja joiden olemassaoloa meidän on puolustettava. Koen myös, että korona on pakottanut meitä poh-timaan olennaista elämässämme: Mitä ilman voimme elää? Mikä antaa meille voimaa? Mitä kaipaamme?

–Vaikeina aikoina taide on henkistä ravintomme, toivoa-antava ja uskoa luova voima. Luominen vaatii kuitenkin tasapainoa ja taloudellista tukea. Kriisiaikoina taiteen luominen on haasteellista. Moni sovittu projekti ja näyttely on jouduttu perumaan. Liikkumisrajoitteet ja lapsen etäkoulu estävät kuvausmatkat. Taiteilijat ovat kuitenkin tottuneet muuttuviin olosuhteisiin. On oltava suunnitelmiaan joustava ja tehtävä

Riitta Päiväläisen teokset Crack willow (Salava) ja Ferns (Saniaiset).

varasuunnitelmia.

Onnea ja menestystä Riitalle näyttelyyn! Onneksi näyttely on vasta avattu ja on toivoa päästä

näkemään se paikan päällä ensi vuoden kevääseen mennessä.

□ Tea Itkonen

Niilo Ala-Heikkilä täytti 100 vuotta Orivedellä

Elämänkumppani löytyi Vernitsan evakoista

KUVA MARJA KIVILOMPOLO/SOTAINVALIDIEN VELJESLIITTO

Niilo pitää huolta kunnostaan pysymällä liikkeessä. Kävelyt pihalla ovat osa arkea. Niiloa haastatteli Sotainvalidi-lehteen no 1/2021 Sotainvalidien Veljesliiton viestintäpäällikkö Marja Kivilompolo.

□ Kalevi Hämäläinen Ikaalinen

Oriveden lähellä Naappilassa asuu omassa talossaan **Niilo Ala-Heikkilä**, joka täytti joulukuun 8. päivä komeat 100-vuotta. Hän on sotainvalidi, mutta muistaa tarkoin elämänsä varrella vastaan tulleet asiat ja kohtalot.

Niilo oli kolmesta veljeksestä nuorin ja äidin silmäterä, syynä pidän lapsuuden sairastelua. Hän oli 5-vuotias, kun hänellä oli hinkuyskä. Kylän mummut tulivat katsomaan ja sanoivat, ettei tuosta enää nousta. Sillai sanoivat

5-vuotiaalle lapselle. Lapsuus meni leikkien ja urheillen. Maatilan työt olivat nuoresta iästä huolimatta tehtävä. Nuorella pojalla ei ollut tarkempia suunnitelmia tulevaisuutta varten, koti-tila piti kiireisenä. Niilon isoveljet liittyivät suojeluskuntaan, mutta Niilo ei innostunut ja sitten syttyikin sota.

Yh-toimiin ja linnoitustöihin

Tuli vuosi 1939, kun miehet kutsuttiin yh-toimiin, eli ylimääräisiin kertausharjoituksiin. Loka-kuun alussa otettiin hevosia, joita vietin Tampereelle. Mukana piti olla heiniä ja kauraa.

–Tammikuussa 1940 tuli asemalle Viipurista pakolaisia ja heitä jaettiin taloihin. Meillekin tuli kolme. Itse jouduin syyniin 12.3.1940 ja kohta 18 päivää palvelukseen. KTR37 muodostettiin Riihimäen koululle, josta toukokuussa lähdin junalla Savonlinnaan ja edelleen laivalla Sääminkiin Tyrjän rykmenttiin, kuuluisaan JR7:ään. Siellä tehtiin linnoitustöitä. Sieltä Ruokolahden Lempiälän kylään edelleen linnoitustöihin. Sitten laivalla takaisin Savonlinnaan, josta marsittiin Kerimäelle Kumpurantaan. Siellä asuttiin parakeissa ja rakennettiin lisää. Tammikuussa 1941 jouduin Makkolaan aliupseerikouluun, joka kesti kolme kuukautta. Kumpurantaan palattuani marsittiin kesäkuun alussa Kiteelle ja Uukuniemeen, jossa tehtiin taas linnoitustöitä ja harjoiteltiin.

Rintamalle

Pitkään ei Niilo ehtinyt rintamalla taistelussa olla. Palvelusaika alkoi 10.6.1941, ja kesäkuun viimeisenä päivänä lähdettiin kohti rajaa.

–Keskiyöllä ylitimme rajan ja piikkilanka esteet ja siirryimme Tyrjän kylään. Siellä haavoituin heinäkuun 17. päivä, kun kranaattituli piiskasi puihin osuttuaan maahan heittäytyneitä miehiä. Sain sirpaleita selkään ja niskaan. Sidontapaikalta minut kuljetettiin Varkauteen ja Haapamäen kautta Poriin ja sieltä Harjavallan sotasairaalaan, jossa olin kaksi viikkoa.

Niilo ilmoitautui takaisin palvelukseen Lahdessa MTK:hon 5.11.1941.

–Sieltä minut passitettiin Imatralle Saimaan sotilaspiiriin esikuntaan, Tainion työväentalolle ja edelleen Vuoksenniskalle, Jäppilänniemen koululle vartiomaan venäläisiä sotavankeja. Tammikuun 21. päivä 1942 sain määräyksen mennä Sortavalaan, josta minut siirrettiin Elisenvaaraan. Rautatiepartiona ajettiin junassa Äänislinna ja

Käkisalmen väliä seuraavan vuoden puolelle asti. Hyökkäysvaiheessa olin Elisenvaarassa. Siellä oli ollut kaksi pommitusta ennen tätä suurpommitusta 20.6.1944. Aiemmin oli pommitettu muun muassa koeammusjunaa, jonka kumpikin pääty tuhoutui.

–Olin tapahtumahetkellä asemaa vastapäätä tien toisella puolella sijainneessa valtion virkatalossa, jossa oli poliisin ja postin tilat. Olin asemalla, kun hälytys annettiin ja menin kävellen postitaloon pidätettyjä katsomaan; olin kuitenkin päivystäjänä siellä. Sitten annettiin ”ohi on”-tiedote, minkä jälkeen koneet vasta tulivat. Ne tulivat kolmessa aallossa ja tekivät kauheaa jälkeä.

Pidätetyille pamausten paineilma avasi ovet ja he kaikki karkasivat. Jos olisin itse ollut asemalla, henki olisi mennyt. Asemalla oli useita junia ja yhteen junaan osui tuhoisin seurauksin. Uhrien joukossa oli pääosin lapsia ja naisia. Yksi junista oli lähtenyt kohti Savonlinnaa aivan omin luvuin. Niilo ei olisi voinut aavistaakaan, että siinä junassa oli hänen tuleva anoppinsa **Anni Kymäläinen** ja tytär Vieno poikiensa kanssa. Tyttäret Rauni ja Linda olivat viemässä lemmiä ja hevosta jalan kohti Savonlinnaa, josta he saivat vaunun eläimille ja pääsivät Jyväskylän kautta Korpilahdelle ja edelleen Orivedelle. Kymäläiset olivat lähteneet Vernitsan kylästä Laatokan rannalta. Ala-Heikkilästä tuli heille evakko-koti.

Pian tuhoutunut asema jäi venäläisille. Niilon matka jatkui Ouluun vahtimaan saksalaisten tavaravaunuja.

–Sitten Hankoon ja lopulta tyhjentämään suomalaisten taloja Porkkalaan, joka rauhan ehtojen mukaisesti vuokrattiin Neuvostoliitolle. Helsingissä piti vielä olla katupartiossa. Viimeksi jouduin olla luovuttamassa Venäläisiä sotavankeja valvontakomissiolle. Lopulta sain tarpeekseni kävelemisestä ja ehdotin komppanian päällikölle, josko olisi aikani palata kotiin. Pääsin siviiliin 25.11.1944.

Perhe tärkein

Kotiin tultuaan Niilo yllättyi, kun talossa oli niin paljon naisia.

–Viereisessä pihatalossa asui Kymäläisten perhe evakossa. Olin uudesta käänteestä hyvillänni, sillä karjalaiset oli tuttuja kannakselta, mutta monet kyläläiset suhtautuivat heihin nuivasti. Kyläläiset eivät oikein tykänneet, kun aloin seurustella Raunin kanssa. Menimme naimisiin vuonna 1946. Minun olisi kai pitänyt ottaa hämäläinen vaimo.

Pitkässä elämässä ehtii kokea paljon matkan varrella, kohdata satoja ihmisiä, sota-ajan kokemukset eivät ole onneksi jäänyt vaivaamaan. Mitä nyt lentokoneiden äänet meinaavat joskus viedä jalat alta. Sirpale lavan yläpäässä, jota ei ole saatu pois muistuttaa joskus olemassaolostaan.

Rakkaimmat muistot liittyvät perheeseen. Niilo iloitsee siitä, että löysi vaimonsa Raunin ja he perustivat perheen, saivat tyttäret Sinikan ja Salmen. He pääsivät useaan kertaan käymään Raunin kotikylässä Vernitsalla. Erikoisen matka oli 1996, he kävivät Länsilinjojen linja-autolla Vernitsalla. Pääsivät Raunin entisen kodin luota kyytiin ja vielä linjuriin. Nyt siellä tiellä tarvitaan maastoauto tai jopa mönkijä. Viimeisen matkan he tekivät sinne Pyhäjärvijuhille 1998.

Rauni oli syntynyt 1922 ja nukkui pois 2008.

Kirjoittajan täti oli Rauni. Itsekin olin evakossa Ala-Heikkilässä noin kolme vuotta. Isäni kaatui sodassa 20.6.1944, joten pienelle pojalle Niilo oli tärkeä henkilö. Ikaalisiin muutettuumme olemme olleet paljon tekemisissä toistemme kanssa vuosien aikana. Ennen joulua soitin Niilolle syntymäpäiväonnittelut ja kyselin kuulumisia ja vointia. Hän valitteli, että tämä korona-aika on kamalaa, kun ei voi tavata oikeastaan ketään.

Onnittelut Niilolle vielä näin lehden välityksellä!

Lähteitä: Pätkiä haastatteluista Sotainvalidi-lehdestä, Oriveden kyläkirjasta

KUVA KALEVI HÄMÄLÄINEN

Vieno Hämäläinen (o.s. Kymäläinen), Marja ja Kalevi Hämäläinen, edessä Rauni ja Niilo Ala-Heikkilä takana Kauko ja Ellen Lillbakka, venäläinen auton kuljettajamme Vernitsan tiellä 1991.

Puoliso Rauni ja oma perhe ovat olleet Niilolle rakkaimpia asioita elämässä.

KUVA MARJA KIVILOMPOLO/SOTAINVALIDIEN VELJESLIITTO

Uudenkaupungin rauhan merkitys 300 vuotta myöhemmin Itä-Virumaalla

□ **Timo Hellenberg** kirjoittaja on Virossa asuva valt.tri. ja Berndt Tauben jälkeläinen 11. polvessa.

Uudenkaupungin rauhasta tulee tänä vuonna kuluneeksi 300 vuotta.

Kaarle XII tuli Ruotsin kuninkaaksi vuonna 1697, ja pian tämän jälkeen, vuonna 1700 alkoi Suuri Pohjansota. Sotaa kesti aina vuoteen 1713 saakka, jolloin venäläiset alkoivat järjestelmällisesti valloittaa Suomea.

Alkoi Isovihan aika. 28.8.1713 saapui tsaari armeijoinen Suomen silloiseen autioksi jätettyyn pääkaupunkiin, Turkuun. Uudenkaupungin porvarikaarti hälytettiin kahdesti samana kesänä vihollista vastaan, mutta varsinaisiin taisteluihin se ei ryhtynyt.

Kun vuosikausia kestäneen miehityskauden jälkeen Venäjän ja Ruotsin välisestä rauhasta vihdoinkin ryhdyttiin neuvottelemaan, valittiin paikaksi venäläisten vaatimuksesta Uusikaupunki. Uudenkaupungin rauha solmittiin Ruotsin ja Venäjän välillä 30.8.1721. Tämä päätti sekä Suuren Pohjan sodan (1700-1721) että Suomesa isoksi vihaksi kutsutun miehityksajan (1713-1721).

Itämeren rantakansojen kohtalo sinetöitiin sadoiksi vuosiksi

Venäläiset poistuivat Uudestakaupungista syyskuun lopulla. Rauhansopimuksen mukaan Ruotsi menetti Venäjälle Liivinmaan, Viron, Inkerin, Käkisalmenlänin ja Viipurin. Uudenkaupungin rauha toi vakauden hetkeksi, mutta samalla se sinetöi pohjois-

sen Itämeren rantakansojen kohtalon sadoiksi vuosiksi eteenpäin.

Uudestakaupungissa solmitulla rauhalla on merkityksensä vielä tänäkin päivänä erityisesti nykyisen Viron alueella, joka siirtyi tuolloin Venäjän vallan alle. Rajaa kutsuttiin Pietari Suuren rauhan rajaksi. Vaikutukset ovat tuntuvat erityisesti Itä-Virumaalle, jossa kulttuurin ja historian merkitys tältä ajanjaksolta on vastantyt laajemmin nostamassa päätään kansan keskuudessa, karun neuvostokauden muistojen jälkeen.

Historiaseminaari rauhan muistovuonna

Uudenkaupungin rauhan muistovuoden merkeissä olemme olleet aktiivisia virolaisessa Jõhvissa, joka on 10 000 asukkaan kunta Koillis-Virossa 50 kilometriä Venäjän rajalta ja samalla Itä-Virumaan pääkaupunki. Suurin osa kunnan väestöstä on etnisiä venäläisiä ja noin 90 prosenttia puhuu äidinkielenään venäjää.

Jõhvin (saks. Jewe) historia ulottuu pitkälle 1200-luvulle, josta muistuttaa keskikaupungissa sijaitseva Mihklin kirkko. Kirkolle on ominaista kahden metrin paksuiset vasallimuurit ja linnoitusmaiset yksityiskohdat, jotka tekevät Mihklin kirkosta Viron tukevimminkin rakennetun linnakirkon ja suurimman yksiläiväisen kirkon.

Uudenkaupungin rauhan 300-vuotisen tasavuospäivän muistoksi järjestämme kansainvälisen historia-

Uudenkaupungin rauha

Ништадтский мир (venäjä)
Freden i Nystad (ruotsi)
Uusikaupunki rahu (viro)

Kuvassa vasemmalta: Peeter Kaldur, Jõhvi St. Michaelin seurakunta, Tarton Tammepersuskoulun rehtori Vallo Reimaa, Viron kulttuuriministeriön kansainvälisten suhteiden johtaja Anne-Ly Reimaa, Jõhvin kunnan apulaiskaupunginjohtaja Toomas Nael ja artikkelin kirjoittaja oikealla.

seminaarin syyskuussa 2021, jossa kohdeyleisönä on nimenomaan Itäisessä Virossa Itä-Virumaalla Narvassa ja Jõhvissa sekä Länsi-Virumaalla asuvat sekä verkkolähetyksen kautta muut alueen historiasta kiinnostuneet.

Uudenkaupungin rauha vaikutti ratkaisevasti myös Baltian saksalaisten sukujen omaisuuksien ja liittojen väliseen elonjäämiskamppailuun. Yksi näistä oli Tauben suku, jonka edustajat olivat saapuneet Baltiaan ja Liivinmaalle 1200-luvulla Tanskasta ja Westphalenista.

Tauben (Tuve) veljekset rakensivat myös edellä mainitun Jõhvin vasallikirkon osana Edise (saksaksi Etz) -kartanon kompleksia ja sukupolvet seurasivat toisiaan *Johan Tuve till Etz* (Tuve af Etz) 1375-1453, *Claus Tuve till Etz samt Pühs* (Tuve af Etz) 1440-1496, *Bernt Tuve till Etz* (Tuve af Etz), till Etz 1470-1533, *Jakob Taube af Etz* (Tuve af Etz), a. Etz 1508-1568, *Bernt Johan Tuve Till Pungern* 1545-1615, *Loff*

Tuve von der Issen 1560-1590 ja lopulta poikansa *Berndt Taube Etz von der Issen-Alt-Issenhof zu Purtz-Odenkotz*.

Valtaviin läänityksiin kuului myös Taubila

Karjalan ja Viipurin ratsuväkirykmentin eversti (Viipurin eli Karjalan ratsuväkirykmentti, jota kutsuttiin myös Savonlinnan ja Viipurin ratsuväkirykmentiksi), maaneuvos vapaaherra Berndt Taube von der Issen (1595-1676) palveli 50 vuotta Ruotsin kruunua upseerina mm. kolmekymmenvuotisessa sodassa, jonka ansiosta oli saanut kuningatar Kristiinalla läänityksenä Hailuodon (ruots. Carlö) ja vuonna 1647 Pyhäjärven vapaaherrakunnan Viipurin läänissä. Mainittakoon lisäksi, että hänelle oli myös läänitetty Juvan ja Pieksämäen itäisiä kyliä ja muun muassa Pälkäneeltä Epaalan kylä sekä Jämsästä Witikkala.

Berndt Taube omisti myös nykyisen Viron

alueella useita kartanoita (kuten Maidla, Päärdu, Kullamaa ja Höreda möisnik). Berndtin sukuhaaralla oli Alt-Isenhof (nyk. Purkse) vasallilinna lähellä Kohtlajärven kaupunkia Suomenlahden rannalla, joka oli isoisänsä Bernt Johan Tuve Till Pungernin noin vuonna 1540 rakennuttama. Se on hienosti entisöity 1990-luvulla ja auki yleisölle.

Berndt myi Alt-Isenhofin 1615 ja osti rauhallisemmalta seudulta keskimaasta Odenkotzin (Odenwald) Rappelsin seurakunnasta 20.12.1626. Hän sai myös Norrköpingin ehtojen mukaan 12 taloa Kavantsaaresta Viipurin läänistä ja omisti Kavantsaaren kartanon Antreassa.

Inkerinmaan ja Viipurin kohteet olivat kuitenkin suvulle pikemminkin sijoituksia, sillä Virossa Tauben perheeseen kuuluivat eri aikoina kartanot Maidla (Maidel), Kose-Uuemöisa (Nova Curia, myöhemmin Neuenhof), Riguldi (Rickholz), Laupa (Laupa), Vidruka (Widdruck), Edise

(Etz), Väana (Fähna), Koonu (Kono), Purkse (Issen), Püssi (Pühs; Neu-Isenhofin, Maardun (Maart) ja Haljavan (Hallinap) sekä Kudinan, Tsoorun (Fierenhof, Fyer) ja Cesvainen (Seßwegen).

Sota hallitsi pitkää elämäntyötä

Berndt Tauben aika kului pääosin Puolan ja Saksan rintamalla, mikä oli ajalle tyypillistä. Kirjaimellisesti sodasta - ja sodassa - elettiin. Hänen elämänsänettan kuva se, että veronkeruu jätettiin yleensä voutien hoidettavaksi ja muutoin hän antoi tulla toimeen, kuten parhaaksi katsoivat. Esimerkiksi Hailuodosta löytyy aikalaismerkintä, että ”se onkin kuulunut seutukuntamme surkeimpiin kolkkiin. Sen vähäistä asujamista ovat nälkä ja taudit verottaneet raskaasti varsinkin rospuuttojen aikana, kun saarelta ei ole päässyt rospuuttoaikana mantereelle.”

Berndt Tauben kuoli joulun alla 1675 kotonaan Revelissä (Tallinnassa). Hän oli syntynyt vuonna 1595, joten hän ennätti saavuttaa korkean 80 vuoden iän. Berndt lepää Toompean Tuomiokirkossa (Dom Kirch), mihiin hänet haudattiin 1.2.1676.

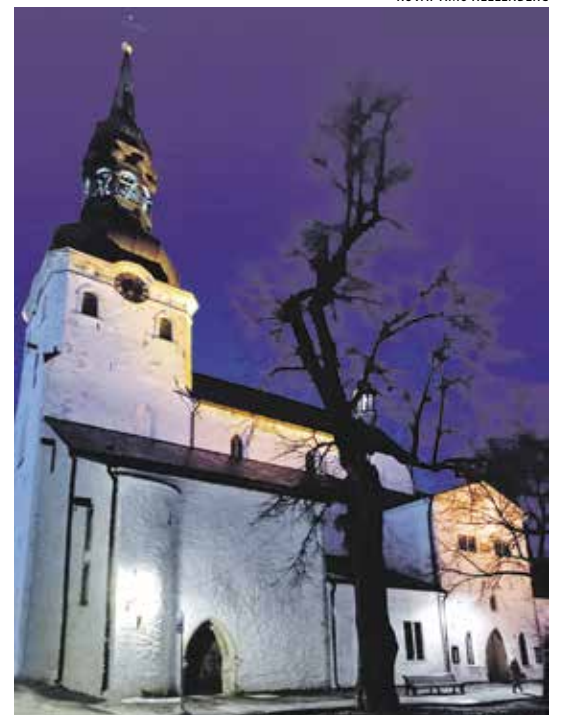
Hän olisi ylpeä siitä kulttuuri- ja tieteellisestä työstä, jota suomalaiset ja eestiläiset tekevät hänen sukunsa aikoinaan omistamalla mailla. Hänen luonteeseensa kuului pitää huolta omistaan, ketään ei jätetty jälkeen. Poikkeuksellisesta omaisuudesta huolimatta häneltä ei liennyt jäädä aikaa eikä mielenkiintoa leikkiä lääninherraa.

Nykyään kirkon historiaan pääsee tutustumaan sen kellariin perustetussa maanalaisessa museossa. (<http://johvimuseum.ee/eng-2/>)

Taubet rakensivat Jõhvin kirkon, Mihklin kirkon, 1500-luvulla.

Berndt Taube on haudattu Tallinnan Toompean Tuomiokirkkoon.

Suruviestit

Rakkaamme

Karin Helena HALONEN

o.s. Talja

s. 9.5.1935 Vpl. Pyhäjärvi
k. 19.11.2020 Vantaa

*Nyt Karjalan kunnailta alkanut tie
Jumalan luokse vie
Kauniina nauhana muistojen päivät
Helmenä jokainen muistoksi jäivät*

Rakkaudella muistaen
**Raili, Tommi, Rolle ja Arja
Paula, Antero, Olli, Jaakko ja Anna-Sisko
Markku
Kaija, Pasi ja Sari
Sukulaiset ja ystävät**

Siunaus toimitettu
Sydämellinen kiitos osanotosta ja
surussa mukana elämisessä

Rakkaamme

Kaisu Marja VEIKKOLAINEN

o.s. Hämäläinen

s. 5.6.1936 Vpl. Pyhäjärvi
k. 19.3.2021 Tampere

*Kentillä kasteisilla hämärä käy yli maan.
Valkea niittyvilla vielä on valveillaan
katsoen kummissansa kuinka rukoukseen
kaikki kukkien kansa kumartui hiljaiseen.*

*Kuusen latvasta ääni pienosen huilun soi.
Minäkin kumarran pääni.
Minunkin sisällä soi.*

Sydämissämme kaipaus ja kiitollisuus
**Arja
Henri, Suvi-Marja ja Pyry
Harri
Hannu ja Suvi
Heikki**

**Pasi ja Kaija
Emilia, Jussi ja vauva
Erika
Aleksi**

**Simo ja Sari
Silja
Iiris
Vuokko**

muut sukulaiset ja ystävät

Siunaus läheisten saattamana
Sydämellinen kiitos osanotosta

Julkaisemme

muisto- ja merkkipäiväkirjoituksia
sekä lyhyet suruviestit maksutta.
Kuolinilmoitukset
0,70 €/pmm +alv 24 %

Aineistot toimituksen osoitteella.

Oma pitäjälehti on hyvä lahja!
– parasta juurihoitoa kaiken ikäisille

Kirkon Sanoma

Kotiseurakkaus kertoo kaipauksesta

□ **Vesa Aurén**
Sastamalan kirkkoherra

Olin joku vuosi sitten karjalaisten juhliassa Nakkilassa, joissa siunausten otettiin käyttöön *Aarne Rääkösen* synnyinpitäjän Hiitolan kirkon pienoismalli, jonne mahtuu muutama kymmenen sisällekkin. Kaipauksesta ja ikävästä kertoi pihapiiriin rakennettu pieni kirkko.

Tilaisuus nosti tunteet pintaan, olihan juhlassa mukana Hiitolan pitäjän kirkossa vähän ennen talvisotaa kastettu äitini kaksoissiskonsa kanssa. Kaipuusta kertoo *Tapio Nousiaisen* runo:

*”He kaipaavat jotakin
Kaikki suomalaiset
kaipaavat jotakin
Koko ihmiskunta
kaipaa sydämessään jotakin*

*He tulkitsevat kaipuunsa
koskevan näkyviä asioita,
ajallisia, rahalla saatavia,
käsin kosketeltavia asioita.
Tottahan he kaipaavat,
jokaisen ihmisen henki kaipaa.
Me kaipaamme jokainen
Jumalan yhteyteen,
koska Jumala luomisessa puhalsi
meihin elämän henkensä.”*

Karjalaisten kaipuuta kuvastaa vielä paljon vanhempikin runo, psalmi 84, matkamiehen ikävä. Nimesinkin sen mielessäni ”karjalaisen kansan psalmiksi”.

*”Minun sieluni ikävöi ja halajaa
Herran esikartanoihin,
minun sydämeni ja ruumiini
pyrkii riemuitten
elävää Jumalaa kohti.”*

Psalmintekijän sisimmässä roihuksi kaipaus, joka oli sydämen tunnetta ja sielun ikävää mutta myös ruumiin ponnistelua, konkreettista tekemistä. Tällainen polte löytyy monen seurakunnan historiasta, tällaisen poltteen tun-

Muistokirjoituksia

Toivo-ukille:

*Rauhallinen ja tyyni, kuin kesäinen järven pinta
tai ilta-auringossa paistatteleva mäntymetsä.
Sitä ukki oli.*

*Toisinaan pinnan alla kuohui, vesikin saattoi läikkyä yli.
Inhimillisyyttä, sanon minä.*

*Kuvasti pintaa tuijottajalle elämäkokemusta ja viisautta.
Pintaa syvemmillä katsoessa näki pohjattoman ja
suuren rakkauden, ymmärryksen ja arvostuksen
lähes kaikkea kohtaan.*

*Ei pelännyt koskaan astua kylmäänkään veteen.
Ei pelännyt koskaan kohdata uusia uomia,
aina valmiina kehittymään ja kehittämään.
Ei pelännyt vastaan lipuvia tai äkkiarvaamatta
ilmestyviä esteitä.*

*Aina valmiina äyskäröimään, selviämään ja
viemään näkemyksensä läpi.
Uskoen vahvasti Jumalaan, tulevaan ja siihen,
että kaikella oli tarkoituksensa.*

*Souti tarvittaessa vahvana ja voimakkaana vastavirtaan.
Osasi kuitenkin myös huovata,
huomioida muidenkin tahdin ja tarpeet.
Tiesi myös, koska parempi antaa toisten päättää suunnasta.*

*Ja nyt, valmiina hyppäämään rohkeasti ja pelkäämättä
tuntemattomaan virtaan.
Kaikkensa antaneena, kaiken kokeneena.
Toivottavasti tämä virta johdattaa ukin takaisin mummin luo.*

*Ukki kertoi aikanaan, kuinka liikuva juna pysyy raiteillaan.
Minä käännän sen muotoon,
kuinka rauhassa lipuva vene pysyi uomassaan ja
toivotan ukille hyvää ja turvallista matkaa
viimeiseen satamaan.*

Kiitos kaikista opeista, arvostuksesta, luottamuksesta ja rakkaudesta, joita saimme osaksemme yhteisellä soutumatkallamme.

- Sanna-

Lämmin kiitos osanotosta!

**Toivo Hinkkasen
lapset perheineen**

Sanna ja lida-tytär.

nistin tämän kirkon rakentajasta. Kaipausta todentuu kirkon rakentamisessa, mutta samalla tähyää eteenpäin, kohti tulevaa.

"Löysihän lintunen majan ja pääskyen pesän, johon se poikasensa laskee: Sinun alttarisi, Herra Sebaot..."

Psalmittejä kuvaa pääsyä Jumalan yhteyteen kuin saisi olla pieni linnunpoika pesässä. Syntykokemus huolenpidosta ja turvasa olemisesta. Kaipaavia ja matkaa tekeviä psalmittejä kiittää ja onnittelee Jumalan kohtaamisesta. Hänen, joka ei ole kaukana yhdestäkään meistä. Ei niin, että kaipaavat olisivat jotenkin erinomaisia, voimallisia tai pyhäksi tulleita. Eivät elämästä vaikeudet lopu, eikä kipu lakkaa, mutta apostoli Paavalin tavoin saa kokea todeksi Jumalan lupauksen: "Minun armossani on sinulle kyllin, sillä minun voimani tulee täydelliseksi heikkoudessa."

*Marjoja täynnä pensaat
Omenoita puut
Lammessa lämmintä vettä
Ja hymyssä ukin suu
Nyt lähdit mutta versoistasi
Uusi metsä kasvaa
Ja me taimet täällä
toivotamme
Hyvää kotimatkaa!*

Kiitollisena muistaen
Lapsenlapsesi Matti

Rakkaan isäni Pentti Sulosaaren muistoa kunnioittaen

Isä lähti pois niin yllättäen. En kerennyt sanomaan hyvästejä. Olisin halunnut. Välillä lämmi oli paljon sanatonta rakkautta. Suurella vaivalla sain kerran sanottua isälle, että rakastan. Siitä on muutama vuosi aikaa. Vietimme sukujuhlaa maalla, keskellä kaunista kesää. Silloin päätin, että nyt se tapahtuu. Hyppäsin isän kaulaan ja sanoin sen: rakastan ja juoksin pois. Aikuinen ihminen käyttäytyy noin. Hassua. Isä halasi minua ja naurautti. Ehkä oli kyynelkin silmäkulmassa, mutta hän ei sanonut mitään. Mutta kyllä hänkin rakasti minua ja muita lapsiaan, lapsenlapsiaan ja lapsenlapsenlapsiaan. Se oli sellaista sanatonta rakkautta. Välillä me eivät aina olleet parhaat mahdolliset, mutta elämä on sellaista. Joskus vaan aika parantaa ja näin tapahtui meilläkin. Viimeiset vuodet isän kanssa olivat ihania. Täynnä lämpöä ja sanatonta rakkautta.

Olen ylpeä isästäni. Hän oli opettaja. Hän oli aktiivinen yhdistystoiminnassa. Tykkäsi pitää pukua ja lähteä kokouksiin. Hän oli luontoihminen. Kalastaja ja metsästäjä. Kätevä käsistään. Hän oli seurallinen ja kertoi hauskoja juttuja. Joskus aika paljon samoja juttuja, mutta ei se mitään. Niin me varmasti muutkin tehdään.

Tutustuin isääni uudelleen korona-aikana, kun hoidin hänen asioitaan. En tiennytkään, että hän söi makeaa, mutta sen tiesin, että isä oli hyvä ruoanlaittaja. Oli hienoa huomata kauppalistan myötä, että hän kunnioitti hyviä raaka-aineita ja halusi välillä sellaisiakin juttuja, joita minä en ole koskaan edes maistanutkaan.

Isän kuoleman jälkeen kävin läpi hänen papereitaan ja sieltä löytyi monia yllätyksiä, mutta myös tuttuja juttuja, joista olimme puhuneet jo lapsuuden kodissa.

Isä oli sotaorpo. Isän isä Matti Sulosaari kuoli sodassa, 29.6.1944. Isän pikkuveli oli syntynyt vain 10 päivää aiemmin, joten isän äiti joutui järjestämään ristiäiset ja hautajaiset samaan aikaan. Isä oli tuolloin 3-vuotias.

Isän papereista löytyi vanha koulukaverin loru hänestä, joka kertoo, että aika velikulta hän oli koulussa: "Yksinpuhelu on pikku Pentin alaa, sitä hän harjoittaa kesken tunnin salaa, hänelle siitä huomautettiin, aika monta kertaa, Pena ylläri, teki pahaa vasta toista kertaa, Toverina, kuulemma on hän aika jehu, ei kukaan häntä moiti, joku jopa kehuu."

Isä kävi koulua Lammin yhteiskoulussa, josta hän valmistui 1959. Sen jälkeen hän suoritti mieskotiteollisuuskoulun, kotiteollisuusopettajaopiston, kansalaiskoulun kone- ja sähkö opettajankurssin, moottori ja maatalouskoneenkorjauksen ammattiopettajan tutkinnon, automoottoriasentajan kisasäilitutkinnon ja Lahden kotiteollisuusopettajaopiston. Nämä kaikki hän suoritti vuosina 1959-1963.

Isä suoritti varusmiespalveluksen Korian Pioneerirykmentissä vuosina 1963-1964, jossa hän yleni vänrikiksi ja vielä myöhemmin

v. 1974 luutnantti ja v. 1982 yli-luutnantiksi. Sotilas muistio-kansiosta löytyi pienen pienen lehtileike, joka kertoi isän sotilasurasta tärkeän yksityiskohdan: "Sulosaari P M J, rykmentin hyvätuokuisin sotilas. Kävi joka pyhä syylomalla ja välillä vuorosuntiksella. Kova poika juoksemaan ja ahkera siivoamaan, mutta muuten kuiva mies". Isä kävi ahkerasti kertausharjoituksissa ja armeijaura oli hänelle tärkeä. Loppuun saakka hän oli mukana reserviupseeriliiton toiminnassa.

Isän ensimmäinen pitkäaikainen työ opiskelujen jälkeen oli kone- ja sähköopettajana Ämmänsaaren kansalaiskoulussa ja teknisten aineitten opettajana Ämmänsaaren yläasteella. Opettajan työn ohella isä oli myös Ylä-Kainuun Kansalaisopiston moottori- ja metallityöpiirin ohjaaja, Kianta-Opiston taidetaontapiirin ohjaaja ja puutyöpiirin vetäjä.

Isä ja äiti erosivat v. 1978. Sen jälkeen isä asui vähän aikaa Suomussalmella, mutta siirtyi sitten Kuusamoon. Kuusamoon isä muutti, kun aineopettajan työ lakkautettiin Suomussalmella v. 1979. Kuusamosta ja Rukasta tuli isälle tosi rakas paikka. Suomen Kuntaliitto myönsi isälle kultaisen ansiomerkin 30-vuotisen ansiokkaan työn johdosta v. 2000. Oli uskomatonta, miten hän kaikkien vaikeuksien jälkeen sai hoidettua kuitenkin työnsä kunnialla ja jäi ammatistaan ansaitulle eläkkeelle 31.5.2001.

Kuusamosta hän muutti Pöytyälle v. 2017, josta alkoi meidän uusi yhteinen aika, jota kesti tämän vuoden helmikuun kahdenteentoista päivään saakka. Vihdoin saimme viettää jouluja ja isänpäiviä yhdessä. Se oli uutta meille, kun välimatka oli aikaisemmin ollut niin pitkä. Lämpimästi muistamme näitä viimeisiä vuosia ja olemme niistä erityisen kiitollisia, koska vaiherikkaan elämän jälkeen tämä loppuelämä oli isällä tasapainoista ja onnellista, kun hänellä oli rakkaat lapset, lapsenlapset ja lapsenlapsenlapset lähellä. Kiitos isä sanattomasta rakkaudestasi meitä kohtaan ja hyvää matkaa sinne taivaan kotiin. Meille tulee ikävä sinua....

Päivi Lehtilä

Onnittelut!

Anja Pärssinen 90 vuotta

KUVA KAARINA PÄRSSINEN

80 vuotta täyttänyt Anja Pärssinen kukitettuna Vpl. Pyhäjärvi-seuran tilaisuudessa kymmenen vuotta sitten.

–Mie olen kolme kertaa viikossa käynyt ihan säännöllisesti jossain liikuntaryhmässä siihen asti, kun korona viime vuonna maaliskuussa tuli, vakuuttaa *Anja Tellervo Toivontytär Pärssinen*. Liikunnasta tuli jo nuorena punainen lanka hänen elämässään eikä vuosien kurtuminen ole lannistanut osallistumista. Eipä ihme, että tavoitin hänet kotinsa läheltä roihuvuorelaisilta lenkkipoluilta pääsiäisen alla syntymäpäivähaastattelua vartenkin.

Jotkut näistä: naisvoimistelu, kävely, hiihto, uinti ja kuntosalit ovat vuodenaikojen ja säiden mukaan olleet hänelle jokaviikkoisia liikuntamuotoja. Myös kulttuuri ja kirkon tarjoamat riennot ovat saaneet Anjasta uskollisen kävijän. Läpi elämän, nuoresta lähtien myös pyhäjärveläisyys ja suku ovat innostaneet osallistumaan aina, kun se suinkin on matkojen vuoksi ollut mahdollista.

Suuri juhlahetki, 90-vuotispäivä osui sopivasti sunnuntaiksi, viikko jälkeen pääsiäisen. Pandemiasta johtuen isoista juhlista oli kuitenkin pakko pidättäytyä. Kaikkein läheisimpien kanssa hän aikoo kuitenkin kahvitella vähä kerrallaan kevään mittaan.

Vpl. Pyhäjärvellä, Keljan kylässä maanviljelijäperheen kuusilapsisen sisarusarjan toiseksi tyttäreksi 11.4.1931 syntyneellä Anjalla on vielä kaksi nuorempaa veljeä elossa. He ovat Hollolassa asuva Antero (s. 1937) ja Ilmari (s. 1938) Järvenpäässä. Toisista sisarusista aika on jo jättänyt. Kaikki kuusi sisarusta ehtivät syntyä Vpl. Pyhäjärvellä Keljassa. Kotitalo oli vielä tallella, kun viimeksi on Pyhäjärvellä päästy vierailemaan. Anja on käynyt veljiensä kanssa Karjalassa syntymäpäivänsä vuosien mittaan useita kertoja.

Evakkotaipaleen jälkeen perheelle löytyi kotitila Huittisten Vesiniityssä. Tila on edelleen suvulla, Anjan edesmenneen Viljo-veljen pojan hallussa. Sieltä Anja muutti 1960-luvun alussa Helsinkiin. Työuran pisimmän jakson hän toimi keittäjänä viestinnän ja taiteen opetuksesta tunnetussa Laajasalon Opistossa, mistä jäi aikanaan eläkkeelle.

Työssä karttunut ammattitaito, ruuan laitto ja karjalanpiirakoiden tekeminen ovat olleet kysyttyä myös hänen pyhäjärveläisyyteen ja sukuseuraan liittyneiden harrastustensa parissa. Merkitävä etappi olivat Vpl. Pyhäjärvi-seuran järjestämät ensimmäiset Pyhäjärvi-juhlat Helsingissä vuonna 1976, jolloin hän toimi emännistön eturivissä ja myöhemmin tarjoiluista vastanneena eri yhteisissä pitäjaseuran kokoontuessa.

Anja oli mukana perustamassa Pärssisen sukuseuraa tammi-kuussa 2008 ja hänen näppäristä näpeistään valmistui parisataa piirakkaa tarjoilun rungoksi, kun sukuseura saman vuoden toukokuussa kokoontui Helsingissä järjestäytymiskokoukseen. Karjalanpiirakoita syntyy edelleen tarvittaessa. Monen sortin talkootyö on sujunut häneltä mutkattomasti myös liikuntaseuroissa ja Roihuvuoren seurakunnan harrastuspiireissä. Talkoolaisuudesta muodostui liikuntaharrastusten ohella keskeinen elämänsäilytö Anja Pärssiselle.

Kaarina Pärssinen

Kenttäpostia 80 vuoden takaa

□ Riitta Hirvonen

Tämän lehden palstoilla on vuosikymmeniä kirjoitettu sota-ajasta, evakkomatkoista, asettumisesta uusille asuinsijoille sekä Karjalan ikävästä. Nyt Karjalan Liiton taholta kannustetaan meitä pohtimaan, miten karjalaisuus näkyy kodeissamme ja mikä on karjalainen identiteettimme. En itse ole päässyt vielä siihen vaiheeseen, koska parhaillaan teen, taas kerran, aikamatkaa 80 vuoden takaisiin tapahtumiin.

Vanhempani antoivat luvan avata sota-ajan kirjeenvaihtolaatikkonsa vasta heidän kuolemansa jälkeen. Vuosia on kulunut, ja nyt otin esille nuo yli 200 kirjettä. Isän kirjeet "sieltä jostain" ovat, ohjeitten mukaan, neutraaleja. Äiti kertoo evakkomatkojen vaiheista, lasten touhuiluista ja kodin arjesta eri paikkakunnilla. Varsin tuttuja asioita, koska näitä kerrattiin lapsuudenkodissamme sukulaisten ja ystävien kanssa. Sotatapahtumat ovat tallessa isäni sotapäiväkirjassa. Laitan tähän lehteen muutamia poimintoja kirjeenvaihdosta koskien Pyhäkylää.

Myrskyn merkit syyskuussa 1939

Pyhäkylän koulun opettaja *Emil Korhonen* ja Kahvenitsan koulun opettaja *Väinö Rätty* kutsuttiin ylimääräisiin kertausharjoituksiin 7.10.1939. "Myrskyn merkit" olivat lisääntyneet syksyn aikana. Jo syyskuussa oli konstaapeli *Lauri Soikkeli* käynyt Kahvenitsan koululla kertomassa tilanteesta: vapaaehtoisesti lähtevät voisivat ottaa mukaansa enemmän tavaraa kuin pakkolähdön koittaessa. Poliisiviranomaiset kävivät talo talolta ilmoittamassa, että vanhusten, sairaiden ja lasten olisi syytä siirtyä sisämaahan, pois Karjalan kannakselta. Tuvat täyttyivät Keski-Suomen miehistä. Koulutyö, myös Kahvenitsan ja Pyhäkylän kouluilla, keskeytettiin lokakuun alussa 1939.

Kerttu Rätty oli jäänyt Kahvenitsan koululle kahden lapsensa kanssa. Hän oli seitsemännellä kuulla raskaana. Tohtori Huttunen oli kieltänyt ehdottomasti ajamasta enää polkupyörällä. Mutta 'häätä ei lue lakia'. Alakoulunopettajan *Sirkka Lavasteen* kanssa hän kokosi tavaransa sekä varusti Leenan (s.1934) ja Veikon (s.1937) pyörämatkalle Pyhäkylän koululle (10 km), jossa sisarensa *Mertta Korhonen* asui. Siellä sisarukset miettivät, minne lähtisivät. (Syksyn 2019 ja tammikuun 2020 lehdissä otsikolla Sisarusten evakkoretket.)

Mertta ja Emil Korhosen kirjeenvaihtoa loka - marraskuulta 1939

Mertta, 11.10.39
Kotona Pyhäkylässä:
"Kerttu tuli lasten kanssa lauantaina. Koetamme olla täällä rauhallisina. Pastori ja kirkkoheran rouva ovat käyneet meitä tervehtimässä. Jännittävältä tuntuu, varsinkin iltasella. Pidämme Annin kanssa koulua. Anni ylä- ja minä alaluokilla.

Alakoululaisilla on lomaa vähän aikaa. Anni soitti tarkastajalle, joka oli sitä mieltä, että pidettäisiin koulua jollain tavalla yleisen rauhallisuuden kannalta. Monia oppilaita on pois - matkustaneita. ...

Aijon, toisten kehoituksesta vähän laittaa vaatteita laatikkoon ja lähettää edeltä johonkin, kaiken varalta. Ehkä Pohjanmaalle. On vähän outoa tämä elämä. ... Kerttu kirjoittaa tuossa Helgasiskolle Vimpeliin."

Mertta, 12.10.39
Kotona Pyhäkylässä:
"Koetin niin nopeasti päivällä puhelimesta haastella, kun oli äijä paljon vieressä. Pääasia, että sait tiedon lähdöstämme. Tosi-aan - tohtorinna on maanantaista lähtien lähettänyt tietoja, milloin junat lähtevät, kirkkoherran rouvan välityksellä ja toivomuksin, että vain lähtisimme lasten kanssa. Niinpä nyt olemmekin pakaneeet tavaroita ja huomisaamuna, perjantaina, lähdemme pohjoiseen päin. Matka kestää tietysti tavallista kauemmin. Mutta toivomme, että jaksamme. Kun vain lapset jaksaisivat. ...

Ei ole helppoa jättää sinua tänne kauas. En lähtisi ellei olisi noita poikia. Mutta menemme vain vähäksi aikaa, tulemme sitten - jos Jumala suo - ja tapaamme jälleen. - Ehkä ihmettelet lähtöämme. Mutta ymmärrät meitä, erikoisesti Kerttua. Sitäpaitsi täältä on lähtenyt joka päivä paljon, paljon. Eivät kaikki ole mah-tuneet juniin. ...

Ehkä pian tulee majoitusta varten tämä koulu. Pusalla, N.K.Y:n ja kunnantalolla on jo. Korjaamme vähän tavaroita kasaan, jos tähän kotiin tulee asukkaita. *Rauha Luukkanen* lupasi meitä saattaa asemalle. Hän ei lähde mukaan, kun näin lähdemme ilman virallista käskyä. Nyt hän kait olisi päässyt mukaan, kun tarvitsisimme matkalla apua, mutta sitten kait ei enää myöhemmin yksinäiset pääse. No, niin Rauha tulee sitten tänne vähän järjestämään, että on haus-kempi tulla kotiin! - Anni jää nyt yksin. Pitää koulua kait jonkin aikaa. Kovin tuntuu hänestäkin ikävältä, kun pienten hälinä loppuu. Toivomme vahvasti, että pian taas tavataan."

Mertta, sunnuntaina 15.10.39, Kauhava:
"Tervehdimme sinua nyt täältä Pohjanmaalta. Olemme majatalossa. Tulimme aamusella 1/2 10 asemalle junalla ja 1/2 6 illalla lähtee postiauto Vimpeliin. Nukuimme kaikki muutaman tunnin. Matka oli voimia kysyvää. Junat, sillat, asemat yhtenä ihmismerenä. Kaksi vuorokautta viivymme matkalla. Molemmat yöt valvoen penkin kulmalla. Pelkäsin lisäksi, miten Kerttu jaksaa. Pieksämäen asemalla joudumme odottamaan 13 tuntia. Asemahuone oli täpösen täynnä, samoin majatalot. Lapset tahtoivat olla rauhattomia. Ihmeellisesti olemme kuitenkin täällä lähempänä päämäärää. Vielä pitkä automatka.

Eiköhän sittenkin ollut hyvä, että lähdimme nyt kuin että olisi oltu ainaisessa jännityksessä

KENTTÄPOSTIKORTIT: RIITTA HIRVOSEN KOTIARKISTO

odottaen lähtökäskyä. Sitä mel-lakkaa emme varmaan olisi kestäneet. - Mutta onhan sitten ihanaa, kun saisimme toivon mukaan lähteä kotimatkalle jälleen.

Junassa oli avuliaita ihmisiä. Asemilla Karjalassa oli lapsille järjestetty voileipää ja maitoa. Muuten ei saanut maitoa, välis-tä kahvikin tarjottiin mustana. Ensimmäisenä yönä sotilasjunia sivuutti joka asemalla, joten junamme seiso i aina kauan. - Tiedän, että sinulla ei myöskään ole ihailtavat olot. Miten kaikki ne miehet, mitkä sinnekin on tulleet, saadaan majoitetuiksi.

Kerttu kävi juuri kyselemässä autoon paikkoja. Pääsemme siis tänä iltana siskon luo. Jumala, anna meidän päästä onnelliseen päätökseen! - Kalevi on sylissä ja seuraa kynän liikettä. Juho kyh-nää vieressä. Käteni ovat lopen väsyneet.

Koulumme on luultavasti jo "miehitetty". Jos pääset siellä käymään, niin saisi vissiin sieltä vintiltä ne omenat antaa sota-pojille. Emme ennättäneet niitä pakkailla. Rauha meni vielä asemalta kotiamme järjestämään. Samassa junassa matkusti myös Alakylän opettaja *Daisy Karilainen* lastensa kanssa. Kirkkoheran autolla olimme päässeet asemalle. Ja sanoi, että hakee siten, kun ilmoitamme tulostamme. Sitä toivoen lopetan tämän kirjeeni."

Emil, alikersantti, ESakkola, Taipale RT3:
"Olen käymässä Pyhäkylässä torstaina 19.10.39. Sain tänään lomaa siten, että 10 vaille 17 pääsin lähtemään ja klo 19 olin sun-tion talossa. Siellä söin ja lepäsin vähän. Sitten tulin tänne koululle. Täälläkin on miehiä jonkun verran majoitettuna. Miehistöä on käsityösalissa ja minun ope-tusluokassa on kenttäpuhelin ja puhelinjohtolaatikoita. Nämä miehet kuuluvat puhelinkompaniaan. Tämän kompanian miehiä on muuallakin. Pastorin työhuoneessa kuuluu olevan heidän kompanian toimisto ja sen vierestä on ainakin yksi huone majoituksessa.

Tämän puhelinkompanian päällikkönä on vänrikki Kilpiö.

Olemme tuttavina seminaariajal-ta, on opettaja. Hänen alaisiaan miehiä on meidänkin kodis-samme. Nämä miehet ovat her-rasmiehiä Jyväskylästä tai sen ympäristöstä. Näyttävät hyvin siisteiltä. He ovat ottaneet mat-tot pois latioilta ja liinat pois pöydiltä, etteivät ne likaantuisi. Minä voin vielä aamulla laittaa meidän makuuvaatteista ainakin peitteet komeroon. Avaimia en ole löytänyt, mutta ehkäpä Annin asunnon komeroitten avaimilla saan ne auki. Minä korjaan vielä talteen, mitä aamulla satun huomaamaan. Huomenna päivällä pitää mennä takaisin entiseen paikkaani. - Minä vien mukanaani filtin ja patjapussin sekä tyynyt. Tyhjennän aitasta olkipussin ja siihen saan sitten siellä olkia. Olen nukkunut erään tykkimie-hen patjan päällä tähän asti, mutta nyt saan sen luovuttaa hänelle takaisin. ...

Arvaat, rakas, miltä tuntui tulla kotiin, jossa on aivan tuntemat-tomia ihmisiä majoilemassa. Kir-joitin tätä makuukamarissamme. - Anni on lopettanut koulun pitämisen viime lauantaina. - Nukuin oikein hyvin. Nyt aamul-la otan vielä mukaani yhden la-kana, silitysfiltin, pienen tyynyn, 2 pyyheliinaa, pari paitaa, yhden paidan otin silittämättömästi pyykistä. Anni silitti sitä vähän. Sokeria otin peltipurkista. Olen työntänyt komeroihin tikit, sän-gynpeitteet ym. mitä olen huomannut. Nykyiset asukkaat kas-televat kukkasia. Otan omenia vielä mukaani. Anni antoi pullaa, paistettua lihaa ym. evääksi. - Nyt on kenttäposti käytettävissä."

Mertta, 20.10.39, Vimpeli:

"Nyt olemme täällä "pakolaisi-na" siskomme luona. Matka Kau-havalta tänne oli n. 65 km. Lapset nukkuivat autossa koko matkan eivätkä voineet pahoin, mitä pelkäsin. Helgan mies Eeseri sai vasta eilen komennuksen lähteä. Majoitumme ensin Helgan ano-pin luo. Hän otti meidät lämpi-mästi vastaan. Talossaan on mui-takin siirtolaisia. Meitä on tässä 8 aikuista ja 9 lasta, Helgan nuorin 6 viikon ikäinen. Jossain vaihees-sa siirryimme Helgan taloon, joka on vielä keskeneräinen. Siellä on kylmä keittiö ja yksi huone,

johon me kolme aikuista ja 7 las-ta yritämme mahtua. - Anna-sis-kosi kirjoitti ja pyysi, että tulisin Nurmekseen. Vastasin heti, että olemme Vimpelissä. ...

Siitä on nyt viikko, kun lähdim-me Pyhäjärven asemalta. Silloin kun lähdimme, niin diakonissa, Anni, kirkkoherran rouva ym. sanoivat helpotuksesta huokais-ten, että sitähän me olemme ajatelleet, että pitäisi teidän läh-teä lasten kanssa. Viikko - pitkä kuin monta kuukautta. - Kirjoitin Annille ja tiedustelin Pyhäkylän asioita. Kyllä sieltä lähti paljon perheitä. Mäntylän lapset kun kävivät ilmoittamassa ennen meidän lähtöämme menostaan oli Hili lähettänyt terveisiä, että minä olisin voinut lähteä heidän matkaansa. Silloin ei meillä vielä ollut matka-ajatustakaan."

Emil, 21.10.39, Taipale:

Tervehdys täältä patterilta. Eil-en minua onnisti hyvin paluu-matkalla, sillä siellä Pyhäkylässä oleva komppanian päällikkö Kil-piö lähetti kuorma-auton kyy-ditsemään minua. Olisin saanut ajattaa vaikka perille saakka, mutta en viitsinyt yksin ajaa sel-laisessa kyydissä kuin Saaprun rukoushuoneen lähelle. Siitä jat-koin matkaani pyörällä ja saavun tänne n. 5 min. vaille 12. Se auto-kytti helpotti paljon minun jalka-vaivojani. ...

Täällä ei ole tapahtunut mitään erikoista. Hyvin yleisesti on se käsitys vallalla, että neuvottelut johtavat rauhalliseen ratkaisuun Suomen ja Venäjän välillä. Sitä hartaasti minäkin toivon. - Eilen Anni käski lähettää sinulle terveisiä. Huomenna saamme uuden kenttäpostiosoitteen. Soitin Väi-nöllekin Sortanlahteen. Terveisiä myös häneltä."

Mertta, 27.10.39 Vimpeli:

"Nyt on kulunut kaksi viikkoa siitä kun kodista lähdimme. Päi-vät kuluvat yhdessä sekamels-kassa ja rähinässä. Tämä "pako-leirimme" kun ei ole vielä valmis. Nurkista vetää, lattiat kylmät on ahdasta. Helgan kanssa saimme tuplaikkunat paikalleen. Lapset sairastelevat. Eihän tämä oikein hauskaa ole näin elellä, mutta ko-etamme kestää, yhteisen asiam-me puolesta olla kärsivällisiä. Kovasti on ikävä kotiin. Kalevi

on aina sylissä. Juho matkustele isän luokse. Äidinkin pitää vilkuttaa hyvästiksi. Ja taas sanoo "päivää" ja "hyvää kuuluu". - Ruokaa meillä on riittävästi, saamme sitä ostaa kaupasta ja maatalosta."

Emil, 2.11.39
majapaikassa:

"Tänään on ollut vaihtelua kasarmielämässä. Saimme nimittäin toisen tilin täällä ollessamme. Ensimmäisessä tilissä alikersantti sai 4 mk päivältä, mutta nyt lokakuun 16 päivästä kuun loppuun 10mk päivässä, siis tili oli tänään kokonaista 160 mk. Tulen näillä ynnä mukaini ottamillani rahoilla toimeen. Täällä ei mene rahaa muuhun kuin kahviin, rinkiin ja karummelleihin. - Tänään kirjoitin Annille ja pyysin häntä säilyttämään rahojamme niin kauan, kun minä taikka sinä kehotamme ne lähettämään. - Yleinen tilanne on nyt polttopisteessä. Emme tiedä, miten tilanne kehittyä lähimpäivinä. - Äsken jakoivat valtion puolesta tuvissa miehille tupakkaa, josta johtuu, että tuvissa on savua tavallista enemmän. Äsken tuli eräs tämän tuvan mies naapurituvasta ja sanoi siellä olevan niin paljon savua, että jos hatun viskaa siellä ilmaan, niin se ei putoa alas.

Anni Jormakka
8.12.39 Emilille
Pyhäkylästä:

"Marraskuun 30 päivänä nostin Mertan palkan. Joulukuun 1 päivänä vasta olisimme saaneet joulukuun palkkamme. Mutta nykyisen tilanteen johdosta on kunnantoinimisto suljettuna ollut koko joulukuun, joten ei ole meillä tilaisuutta saada palkkaamme. Silloin torstaina heti lähetin Mertalle rahat. En tiedä lieneekö mennyt vai ei. Älä huolehdi, kylä hän siellä saa syödä luotolla. Luulen, en tiedä, ehkä hän on matkustanut Nurmekseen. Tänne ei tule postia säännöllisesti. Postikonttorikin on kiinni. Meillä siviileillä on kirjeiden lähettäminen vaikeutunut. Ne pitäisi viedä asemalle, sekä noutaa sieltä.

Olet saanut tulikasteen! Mutta Herra on ollut varjeluksemme. Kiitos Hänelle siitä! Hän on tulluun ympärillänne. Hän on luonanne ja apunne, se on vahva uskoni. Täältä on jokseenkin tarkkaan väestö siirretty pois. Taloissa on jällellä karjanhoitajat vaan. - Olen ollut vielä täällä. Mutta en tiedä kuinka kauan. Koko elämä on epävarmaa. Otan päivän kerrallaan. Kirkkoherran väkikin on mennyt. Sitä ennen oli muu väki siirretty. Herra varjeluun sinua. Terv. Annilta.

Marraskuun alussa tilanne oli edelleen epäselvä. Kerttu oli 8. kuulla raskaana. Olo oli tukala. Hän oli kuitenkin sitä mieltä, että olisi turvallisempaa synnyttää kolmas lapsensa Jaakkimassa, jossa käly toimi kättilönä. Ja niin sisarukset lähtivät taas monen päivän matkalle halki Suomen, Jaakkiman Metsämiklini! Äitini Mertta lähti poikineen sisarensa turvaksi. Sinne he saapuivat 15.11. Joulukuun puolivälissä syntyi Tuomo. Sieltä heidät haki Lenni-veli 13.3.1940 ja vei turvaan Parkumäelle Rantasalmelle. Isä pääsi lomalla käymään Jaakkimassa marraskuun lopulla 1939 sekä tammikuulla 1940.

Kenttäpostia varten painettuja postikortteja. Korttien kuva-aiheilla ja iskulauseilla pidettiin yllä taistelutahtoa sekä luottavaista ja toiveikasta mielialaa niin rintamalla kuin kodeissakin.

TAUSTATIEOTIA HENKILÖISTÄ

Emil Korhonen, 1901 - 1984, toimi Pyhäkylän yläkoulun opettajana 1930-1944. Kutsuttiin 7.10.39 ylimääräisiin kertausharjoituksiin. Palveli Järisevän linnakkeella (Laatokan meripuolustus, Kannaksen lohko). Lomautettu 3.5.1940.

Mertta Korhonen, o. s. Louhos, 1913 - 2007, toimi Pyhäkylän koulun alakoulun opettajana 1935-1944. Korhoset asuivat vanhalla koululla ja uuden koulun valmistuttua 1937 sen alakerran opettajan asunnossa. Lapset Pyhäjärvellä: Juho (s. 1937), Kalevi (s. 1939) ja Timo (s. 1943).

Väinö Rätty, 1901 - 1949, toimi Kahvenitsan uuden koulun ensimmäisenä opettajana vuodesta 1932 alkaen. Puoliso Kerttu o. s. Louhos 1907 - 1994. Lapset Pyhäjärvellä: Leena (s. 1934), Veikko (s. 1937) ja Tuomo.

Anni Jormakka (s. 1883 Sortavalassa, k. 1963 Mikkeliissä), toimi nuorempana Pyhäjärvellä kiertokoulunopettajana. Valmistui seminaarista vuonna 1910 kansakoulunopettajaksi. Hän asui vanhalla koululla 1924 - 1937 ja uuden koulun toisen kerroksen opettajan asunnossa vuodesta 1937 alkaen.

Pyhäkylä tyhjentyi syksyllä 1939. Jäi kuitenkin yksinään koululle ja lähti vasta 16.3.1940. Jormakka pakkasi koulun tavaroita ja myös runsaasti Korhosten tavaroita lähettämään niitä Alavudelle.

Järjestötoiminnan nainen

Aino Ohvo oli martta.

Suomalaisen Naisliiton hanke Suomen itsenäisyyden juhluvuonna 2017 oli käynnistää verkkojulkaisu **naistenaani.fi**, joka antaa äänen suomalaisen naisen elämäntyölle. Kertomuksia kootaan edelleen. Elämäntietoja on kertynyt 750, hyvin erilaisissa olosuhteissa eläneistä naisista. Pyhäjärveläisistä naisista on kolme kertomusta: Aino Ohvon, Aura Sorosen ja Rauha Elsa Kaasalaisen kertomukset.

"Olen lähtenyt monien tehtävien keskeltä ehtimättä usein ajatella aiheita, josta puhua, mutta aina olen saanut innostusta ja voimaa työhöni." Näin kirjoittaa **Aino Ohvo**, maatalon emäntä ahkerasta järjestötyöstään.

Nuorisoseuratoimintaa

Aino Ohvo (o.s. Karilainen) syntyi 27.8.1907 Pyhäjärven Alakylässä. Aion veli Ville sai ainoana poikana perheessä koulutuksen kansakoulun opettajaksi Kajaanin seminaarissa. Kotona käydessään Ville järjesti koti-iltamia ja innosti sisariaan nuorisoseuratoimintaan, missä oli kirjoituskilpailuja ja erilaisia henkisiä kilpailuja. Aino innostui esiintymään, kirjoittamaan ja osallistumaan Aino tutustui silloisessa aktiivisessa nuorisoseuratoiminnassa **Martti Ohvoon** ja muutti tämän kotiin Rammansaaren Ohvolan emännäksi. Sekä Martista että Ainosta tuli aktiivisia nuorisoseuralaisia.

Nuorisoseuratoiminnan, joka alkoi Suomessa 1800-luvun lopulla, pyrkimyksenä oli sivistää ja kasvattaa nuorisoa ja lopettaa aikaisemmat sopimattomat kokoontumis- ja huvittelumuodot, joihin pidettiin piirileikkejä, nurkkatansseja ja kyläkeinuiltoja. Niihin liittyi usein juopumisia ja muuta sopimatonta käyttäytymistä. Haluttiin tarjota jotain parempaa, kohottavampaa ja opettavampaa.

Nuorisoseuroja perustettiin Räsälässäkin moneen kylään, vaikka ensin 1895 perustetun Räsälän Nuorisoseuran oli tarkoitus tyydyttää koko pitäjää. Särkisalon nuorisoseura, johon Aino ja miehensä Martti kuuluivat aktiivisina jäseninä, sai oman talon 1920.

Aluksi seurat järjestivät ns. perheiltamia, joista muodostui arvokkaita kasvatustilaisuuksia. Jo edellisessä tilaisuudessa

Aino Ohvo puhuu Karjalaan jääneiden muistomerkillä 1958.

suunniteltiin ohjelma seuraavaa varten ja määrättiin ohjelmanumeroiden suorittajat. Nimi tuli siitä, että esittäjät tulivat tietysti perheestä. Jälkikäteen arvosteltiin esitys myös sisällöltään. Innostus oli suurta ja Aino oli mukana koko sielultaan. Hän piti puheita, kirjoitti runoja ja kronikoita ja oli mukana toimittajassa Salon sointuja -lehteä, joka sai ensimmäisen palkinnon Käkisalmen Ns. piirin lehtikilpailuissa.

Kaksi evakkomatkaa

Aino Ohvon perhe, mies ja kaksi lasta, kokivat karjalaisten tavoin evakkomatkan kaksi kertaa. Lopulliseksi kotipaikaksi tuli Säkyä 1949, minne valmistui uusi koti. Se ei lopettanut Ainon aktiivista järjestötoimintaa. Monissa tilaisuuksissa hän esitti koskettavia runojaan:

*Ristiään kantain Karjalan mies,
kärsi hiljaa tuskan ja
kodittomuuden.
Kun oli kylmänä kotilies,
hän toivossa rakensi
kodin uuden.*

Aktiivinen martta

Hän oli myös aktiivinen martta jo Karjalassa asuessaan. Räsälän Martat kokoontuivat jälleerakennusaikana eri puolilla Satakuntaa. Säkyä perustettiin Räsälän Marttayhdistyksen alainen Säkyän siirtomarttakerho 1945 ja sen puheenjohtajaksi valittiin Aino Ohvo. Hän kuului myös Marttaliiton valtuuskuntaan ja oli Satakunnan Martta-piiriliiton puheenjohtaja vuodesta 1955. Toiminta oli erittäin vilkasta. Martat laativat esim. pihasuunnitelmat moneen uuteen kotiin, järjestivät kutoma-, kodinhoito-, leivonta-, joulukoriste- ym. kursseja ja niille aina juhlat päättyäiset, joihin Aino kirjoitti usein runon tai kronikan, kuten tämänkin kuvaavan värssyn:

*Siell' vanhast tehtiin
takkeja, mekkoja
ei pistehiä tarvita,
ei läskiä ei voita
Miss' oll paha rikkopaikka,
siihen tehtiin tasku
missä hiukan luopunutta,
siihen tehtiin lasku.*

Maatalousnaisten ja seurakunnan kanssa toimittiin yhdessä ja järjestettiin retkiä. Hankittiin vuokrattavaksi puutarharuiskuja,

Mehu-Maijoja ja kangaspuita. Maaseudun naiset tulivat innokkaina toimintaan mukaan, olihan niin monella puutteita jo peruskoulutuksessa. Marttojen teemavuosisilta kertoo toiminnan monipuolisuudesta:

1952 Kodin talousvuosi
1953 Terveysvuosi
1954 Virkistysvuosi
1955 Kasvatusvuosi
1956 Opintovuosi
1957 Rakennusvuosi
1958 Ravitsemusvuosi
1959 Perinteiden vuosi
1960 Harkinnan vuosi
1961 Vihannesvuosi
1962 Konevuosi

Kuka voisi sanoa, etteivätkö naiset olisi halunneet ja saaneet opastusta monelta elämän alalta! Martat kuten kansanopistotkin paikkasivat väestön koulutuksen puutteita huomattavasti. Marttatyössä lähentyivät myös paikalliset naiset ja Karjalasta tulleet evakot. Molemmat oppivat toisiltaan uusia asioita.

Yhteiskunnallista vaikuttamista

Aino Ohvo kuului myös Mannerheimin lastensuojeluliittoon sekä Tiurinlinnan Säätiön valtuuskuntaan. Hän toimi myös Maanviljelijäin Osuuskunnan naistoimikunnassa Säkyä, Maalaisliiton Naisten Satakunnan piirin johtokunnassa ja oli Säkyän osaston puheenjohtaja. Hän oli mukana Säkyän seurakunnan diakoniatyössä ja presidentin vaalin valitsijamies ehdokkaana 1955. Kunnallispoliittikona hän piti monta voimakasta puhetta Maalaisliiton jäsenenä. Hän puhui Osuustoimintapäivillä, Karjapäivillä ja monessa muussa tilaisuudessa yrittäen aktivoida naisia yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Monet hänen puheensa ja runonsa löytyvät lähteenä olevasta kirjasta Sana kantaa.

Aino Ohvo kuoli vuonna 1962 Säkyä.

Tuulikki Ritvanen
www.naistenaani.fi

Lähteet
Sana kantaa, toim. Maija Ailasmaa, julkaisija Särkisalon Kyläjuhlat, Satakunnan Painotuote Oy, 2004
Aino Ohvon vävy, Ilkka Suutari on tarkistanut tämän naistenaani.fi-sivustolla julkaistun tekstin.

Kannaksen leluteollisuus oli kotimaisen lelunvalmistuksen asialla

□ **Taina Saarinen**

”A on alku viisauden, Lelu ahkeruuden”. Näin mainosti tuotteitaan Kannaksen Lelu Oy. Sinänsä sallivasti on sanottu, että ”leikki on lapsen työtä”, mutta takana siintää vanha hyödyn ajatus. Lapsia opetetaan leikin kautta työntekoon ja että hyvä leikki on opettavaista.

Pienet lapset jäljittelevät mielellään aikuisia, mutta kun aikuiset alkoivat valmistaa ja myydä leluja, ne valmensivat tyttöjä emänniksi ja poikia isänniksi. Kannaksen Lelu valmisti paperimassasta kauniisti maalattuja, luonnollisen ilmeikkäitä eläimiä – lemmiä, sikoja, lampaita, hevosia, koira ja kissa, ja pulskia ruskeita ja valkeita kanoja. Kaakattavat kanat ja haukahtelevat koirat toimivat paljemekanismeilla.

Saviastioistaan kuuluisa Kyyrölän Savikin valmisti suosittujen kukkopillien lisäksi leluja, pieniä lampaita, kanoja ja muita eläinhahmoja. Lampaat olivat valkeitä ja muutkin saivat eloisuutta pigmenttiväriä käyttäen lasitetun punasaven alla.

Cowboy ja kävelevä nukke

Jos Kannaksen Lelu olisi julkaissut ja joka kotiin jakanut nykylasten suosiossa olevia ”lelukirjoja”, mainosvihkoseen olisi kertynyt paljon esiteltävää. Valikoimassa oli kymmenittäin pelkästään erilaisia hahmoleluja. Oli sotilaita Suomen armeijan asepuvussa, ja urheilijoita – tenniksenpelaajia, ”luistelijoita ja luistelijattaria”, hiihtäjiä ja jalkapallonpelaajia eri asennoissa. Suosittujen intiaanien ja cowboyden esikuvat olivat 1920-luvun suosituista lännenelokuvista. Afrikan eläimiä oli kirahvista kameliin, riikinkukko ja kyräilevä paviaanikin. Kävelevä nukke oli ihme. Tuo ”automaattisesti kävelevä kansalainen”, puunukke siirteli jalkojaan kaltevalla pinnalla.

Kannaksen Lelu aloitti toimintansa Terijoella vuonna 1928. Yritys valmisti myös lautapelejä,

keinuhevosiä ja muita puuleluja. Pienoiskangaspuut olivat myyntimenestys. Niitä ostivat kaupungeissa lastentarhat ja sairaaloitten lastenosastot, ”hyödyksi ja viihdykkeeksi”. Lelutehdas laajensi pian toimintaansa ostamalla viipurilaisen Tehdasosakeyhtiö Siron hahmolelujen muotit. Lelut puristettiin kartonki-hartsimassasta.

Siron valikoima oli runsas, mutta menekki uneliaista huonon markkinoinnin takia. Siro oli aloittanut heti sisällissodan jälkeen 1918 ja ehti valmistaa leluja kymmenen vuotta. Ajankohta lienee innostanut valmistamaan myös vaaksan korkuista muottiin valettua, hevosensa selässä istuvaa massa-Mannerheimia ratsuja jalkaväkineen.

Lampaita ja käveleviä nukkeja

Maalattuja, melko pienikokoisia puristemassaleluja myytiin muutaman kappaleen rasioissa. Ratsastava, kirvestä heiluttava intiaani maksoi Siron vuoden 1923 hintaluettelon mukaan 10,80 (noin 3 €) ja Punahilkka ja susi -paketti 6,50 markkaa. Lelualalla oli Suomessa jo 30-luvulla kilpailua. Kannaksen Lelu mainosti hintojaan huokeiksi ja kilpailukykyisiksi.

Leluja omin käsin

Suurin osa lasten leluista kuitenkin valmistettiin itse tai ostettiin tutuilta tekijöiltä kylillä. Maaseudun lapset saivat ostoleluja aniharvoin, eikä kaikilla isillä ollut aikaa tai energiaa askarrella lapsille leluja.

Mutta puuta oli jokaisen saatavilla. Sotiin saakka tutuimmat lelut olivat isän valmistama keinuhevonen, pajupilli ja erilaiset eläinhahmot, ehkä nukkenkehokkin. Lapset tekivät leluja myös itse. Peruslelut tehtiin kävyistä, oksista ja risuista, kalikoista, kangastilkkuista. Aniharvalla oli muita materiaaleja. Rikkoutuneet astiat, erikoiset kivet ja lasinpalat olivat leikeissä tärkeitä esineitä. Koulussa saattoi olla

ymmärtäväinen opettaja, joka teetti leluja ompelemalla ja veistämällä.

Ostoleluja Saksasta, Pietarista, Viipurista

Varakkaimmat ostivat kauppoista tuontileluja Saksasta. Saksassa oli erittäin vahva keskiajalta juontuva sekä lelu- että koriste- ja puunveistoperinne.

Itäkannaksalainen Pietarin-kauppa, johon lähes jokainen kynnellä kykenevä osallistui, tuotti toisinaan lapsillekin iloisia yllätyksiä. Namuja tuotiin paluukuormassa, jollekulle saattoi kyydissä matkustaa leluakin.

Kotimainen lelujen teollinen valmistus alkoi suopeissa merkeissä vuonna 1844 Hedenströmin koritehtaassa Helsingissä, koska kasvatus- ja taidepiirit tahtoivat lapsilleen suomalaisia leluja – omaperäisiä, ei venäläisiä tai saksalaisia tai niiden kopioita. Sortavalan Helylässä taisteli ”saksalaista rihkamaa” vastaan puuleluihin erikoistunut Suomen Lelupaja.

Kannaksen Lelun johtaja *Pekka Ristolainen* sanoo Kannaksen Lehden haastattelussa 23. helmikuuta 1929, että he kilpailevat onnistuneesti ”hintoihin ja lelujen vahvuuteen nähden saksalaisten lelujen kanssa”. Tavoitteena oli myös vahvistaa Kannaksen työllisyyttä, myös lisäämällä kotiteollisuutta eli tehtaan tilauskäsien valmistamista Terijoen kodeissa, mikä olisi suuri apu etenkin talvikuukausien työttömyyden aikana. Alue oli tiheään asuttua ja vähävaraista.

Muistoiksi ja museoon

Kaupoissa leluja alkoi olla enemmän saatavilla vasta 1950-luvulla. Sodan jälkeen puulelut joutuivat väistymään ja ulkomaisuus kiinnostajia.

Sortavalassa syntynyt taiteilija ja antiikkikauppias *Piippa Tandefelt* (s. 1939) keräsi leluja. Hänen tyttärensä *Petra Tandefelt* sanoo, että äiti oli evakko-tyttö, joka ”keräsi unelmiensa

Kodin piirin eläimet olivat puristemassaeläinten keskeisiä hahmoja. Viipurilaisen Tehdasosakeyhtiö Siron luokkivaljaissa vetävän hevosen murtumat on korjattu. (Helsingin kaupungimuseo)

Tehdasosakeyhtiö Siro valmisti vain lyhyen aikaa ratsastavaa kenraali Mannerheimia lähinnä vientiä varten.

Tarkempaa tietoa ei ole siitä, kuinka paljon leluja valmistettiin vai oliko se lähinnä määrältään pieni kokeilu. (Helsingin kaupunginmuseo)

lapsuutta ympärilleen”. Kokoelmasta on muodostunut Suomenlinnan lelumuseo Helsingissä. Siellä on myös Kannaksen Lelun lemmiä, sekä punaruskeita että mustavalkoisia.

Kannaksen Lelun tuotanto hiiptui talvisodan sytyessä. Yritys kuitenkin poistettiin kauppa- ja

teollisuusrekisteristä vasta vuonna 1981, virkatoimena, kun asianosaisia ei enää löytynyt.

Lähteen: Marja-Liisa Lehto, Huwikaluja lapsille. Vanhat suomalaiset lelut. Hieman editoitu artikkeli on julkaistu Karjala-lehdessä 4.3.2021.

Maamme suurin lelutehdas toimi Sortavalan Helylässä

Sortavalan maalaiskunnan Helylässä oli Suomen suurin lelupaja 1900-luvun alkupuolella. Alkuaan Suomen Lelupaja aloitti lelujen tuotannon Porvoossa vuonna 1908. Tehtaan perustaja *John Engberg* sulautti yrityksensä *Eero Mäkisen* puusepänerveerastaan vuonna 1915. Lelualikoima kasvoi kahden liikkeen fuusiossa useaan sataan leluun.

Laajennusmahdollisuudet ja parempi raaka-aineiden saatavuus hoituivat yhdistymällä. Engberg oli jo vuosisadan alussa kehittänyt menetelmän valmistaa kovetettua pahvista kestäviä leluja. Toinen lelujen pääraaka-aine oli puu. Maaleina käytettiin myrkyttömiä värejä.

Tehdas oli noin 130x19 metriä kooltaan ja käyttövoimansa se sai omista koskistaan. Raaka-ainetta tuotettiin omassa höyryvoimaisessa sahalaitoksessa. Koneosastolla oli 80 erilaista konetta puuseiden työstöä ja valmistusta varten ja lelujen kokoaminen tapahtui puusepänerveerasta. Maaluuosastolla työskentelivät naiset, jotka viimeistelivät tuotteet. Sopuisuutensa väri ja hieno työ olivat osaaston iskulauseet. Yhtiö meni konkurssiin vuonna 1935. □ ti

Keinutuoli oli Helylän lelutehtaan bravuureja. (Birgitta Palmqvist)

Kannaksen Lelun liki puolimetrisen paperimassalehmen (1930-luku) sisällä on metallinen tukirunko. On ihme, että puristemassasta valettuja hahmoja on säilynyt. Siron käyttämä lelumassa oli puusta tislattavaa hartsia ja sahanpurua, Kannaksen Lelun pahvimassaa ja hartsia. (Suomenlinnan lelumuseo, kuva: Petra Tandefelt)

Verrattomien saviastioiden valmistuksen lomassa Kyyrölän savipajalla tehtiin muoteissa kotipiiriin pikkueläimiä. Kuvan suloinen lammas on 100 vuoden takaa. (Museovirasto)

Vaiettu teollisuus Taubilan kartanossa

□ Mauri Hauhia

Taubilan kartanon vaiheista, siellä harjoitetusta maa- ja metsätaloudesta sekä karjanhoidosta on kirjoitettu paljon. Vähemmälle huomiolle on jäänyt havaintojen teko talvikauden sivuelinkeinosta. Taubilassa nimittäin sijaitsi aikoinaan Pyhäjärven rannalla viinatehdas, jonka tuotteita vietiin Sortavalaan asti.

Oli luonnollista, että paikallisjalkelu toimi salaisten – osin myös julkisten – pelisääntöjen mukaan. Huomaamme, että tämä teollinen toiminta Taubilassa oli kaikin puolin jäsentynyt ja tiukasti valvottua. Tehtaan toiminta ajoittui lahjoitusmaakaudella 1800-luvun jälkipuoliskolle jo ennen vuosien 1867–1868 suuria nälkävuosia.

Taubilan viinatehdas sijaitsi hovin Pyhälahden puoleisella rannalla. Tehdas oli suuri kaksikerroksinen rakennus. Varsinaisen ”perusteellisuuden” työntekijöiden lisäksi tehdas työllisti muutamia henkilöitä halonteossa ja –ajossa.

Työt viinasavotassa alkoivat yhden – kahden aikoihin puolen yön jälkeen. Työt lopuivat eräiltä osin jo kello kaksi päivällä, mutta hapankerrassa olevien miesten piti vaitia tuotantoa toisinaan jopa seuraava yö. Viinasavotassa oli töissä keskimäärin kahdeksan miestä: mestari, kaksi hapankertamiestä, yksi riistamies, yksi hiivamies, kaksi lämmittäjää ja keittäjä. Lämmittäjät olivat vuoroin lämmittämässä ja vuoroin he käyttivät konetta. Mestarina oli eräs saksalainen ”Sysse”. ”Hyvi huonost osas suomi, mut toimie tul hyväst.” Liekö ollut Salitsanrannan viimeisen Goltzin isoisä? Miehillä oli palkka 12 ruplaa kuukaudessa.

Kaikki alkoi rukiin mallastetuksesta

Viinatehdas käynnistyi tavallisesti pyhäinpäivän jälkeen ja oli käynnissä talvisin kolme kuukautta. Tehdas sijaitsi aivan Pyhäjärven rannalla hovin van-

han navetan paikalla. Savottaan kuului yksi rakennus ja toinen pienempi rakennus, mallassauna missä valmistettiin maltaita.

Rukiit pantiin mallassaunassa tiinuihin ja vettä päälle. Kun rukiit alkoivat itää, vilja asetettiin verkkojen päälle kuivumaan. Kuiva vilja jauhettiin Pikonmyllyssä. – Tämä oli ensimmäinen ns. ”riistakerta”. Toinen kerta oli ”hapakerta”. Siihen tarvittiin vettä, 6 – 7 kulia ruisjauhoja ja yksi tynnyri mallasjauhoja. Näin syntynyt seosta hämmennettiin ja keitettiin kypsäksi hämmennyspannussa. Tämän jälkeen seos laskettiin toiseen tiinuun ja lisättiin Venäjältä tuotua hiivaa sekaan.

Hapankerta alkoi kuohua. Yhden miehen piti olla aina vahvimassa keitosta. Kun keitos nousi reunan tasalle, niin silloin sitä lyötiin kuin ongenavalla.

Yksi kuli on venäläinen tilavuusmitta, 300 naulaa ruisjauhoja, noin 123 kg. (kirj. huom.)

Seoksen pinta laskeutui alas. Kun keitos saatiin täyteen käyntiin, se ei enää kuohunut. Tämän vaiheen jälkeen seos laskettiin pannuun, jossa sitä edelleen keitettiin. Viina juoksutettiin torvia pitkin pois ja rankki jäi pannuun. Rankki laskettiin toisia torvia pitkin pannun ulkopuolella olevaan arkkuun. Kyläläiset kävivät ostamassa rankkia ja juottivat sen eläimille. Viina juoksutettiin aluksi isoon tiinuun, josta se laskettiin tynnyreihin – ”Sorokkovaan”.

Viinatynnyrit olivat valtion ”huostas”

Valtion puolesta oli myös tarkka kontrolli viinan tuotantoon. Kun tynnyri tuli täyteen, se mitattiin ja tynnyrin päähän lyötiin tilavuutta ilmaisevat numerot. Tämän jälkeen tynnyrit vietiin valtion kellariin, ovi lukittiin ja sinetöitiin.

Käyntiajalla oli valtion puolelta ”kontaktyör”, muulloin

toiminnan laillisuutta valvoi vallesmanni. Kunnan puolesta oli toinen ”kontaktyör” ja tehtaan puolesta kolmas. Vallesmanni kävi antamassa aineen ulos. Viinaa sai ottaa niin monta tynnyriä kuin mistä paroni maksoi veron. Tämän jälkeen vallesmanni lukitsi jälleen oven ja sinetöi sen. Huomaamme, että tehtaan toiminta oli hyvin jäsenneiltyä ja hallinnollisesti viranomaisten tarkasti valvomaa.

Kuljetus kahdensadan litran tynnyreissä

Talvisin viina vietiin hevoskyydillä Viipuriin, Lappeenrantaan, Käkisalmeen ja Sortavalaan. Käkisalmissa oli myös oma viinatehdas. Kesäisin kuljetus Sortavalaan tapahtui laivalla. Kahvenitsan miehet kuljettivat lastit hevosilla Sortanlahden satamaan, missä tapahtui lastaus laivaan. Ajomiehet saivat tästä tehtävästä palkkaa. Kyseisissä kaupungeissa viinan jälleennyynnistä huolehtivat erityiset ”Savotan kauppiat”. Suora tilamyntä Taubilassa tapahtui vähintään viiden kannun erissä.

”Viinankuljetusmatkoilla sattui monta kummellusta. Viina vietiin kahdensadan litran puutynnyreissä. Kuljettajilla oli matkassaan pieni pora, vanteita hiukan siirrettiin ja vanteen kohdalle kaivettiin reikä, mistä annettiin vuotaa matkaeväiksi haluttu määrä ilolientä. Sittemmin vuotettiin puutappi reikään ja vanne siirrettiin paikoilleen. Sattui joskus ensikertalainen olemaan mukana ja toisten houkutuksesta otti maisteleminen osaa tuhosin seurauksin ja kummelluksiin joutuen.” (Wiika 1950, s. 294)

Talolliset kuljettivat puolestaan tehtaalta rankkia eläimille. Muistitiedon mukaan Pyhälahden rannalla Larjavan kylässä oli paikka nimeltä Viinamaja. Se oli eräänlainen ojansualue, joka sijaitsi Väkiparran maalla Hiir-ojan suulla. Kun Taubilasta tuotiin hevosilla kylään rankkia, niin talvella oli jäältä hyvä nousta ojansuun kohdalla. Rannalla lie-nee ollut jokin säilytyspaikka tai maja, johon raskasta kuormaa

1800-luvun välineistöä paloviinan käsittelyyn

Puinen, jalallinen rankkitynnyri ratteineen. Alaspäin levenevä kimpiastia, jossa on seitsemän vanteetta. Ylhäällä kannessa on katkaistun pyramidin muotoinen suppilo (ratti) ja siinä vuosiluku 1864. Alhaalla on puinen hana ja tappi.

Kaksiippiupunen kuparinen viinapannu 1800-luvulta. Yläosassa on hattu, johon höyrystynyt viina kohosi ja mistä tislattu viina valui piippuja pitkin erilliseen astiaan.

Viinalekkeri, pienen tynnyrin muotoinen kimpiastia 1800-luvulta. Kimmet on tehty mäntypuusta, vanteet, joita on toisessa päässä neljä ja toisessa seitsemän, ovat kuusipuu- ta. Lekkerin ”runnissa” (täyttöaukko) on pykälät. Täyttöaukossa on puinen tappi. Kimpien ja vanteiden välissä oli tuohta. 200 litran kuljetustynnyrit olivat rakenteeltaan samanlaisia. (Kuvat Kansallismuseo)

kevennettiin ennen kuin jatkettiin matkaa mäkeä ylös kylään.

Edellä mainitulle paikalle liittyy myös toinen muistitieto. – Alatalon peltojen alapäässä Hiir-ojan laidalla oli keitetty viinaa 1800-luvulla lahjoitusmaa-aikana. ”Se ol’ mei kartano alapuolel’, rannast’ pari kolme metrii, isot rauniot, palaneita kivii ja tiilepätiki. Viel’ mie näi niitä viinapannuloiki. Ne olliit isot pannut, vaskiset. Niitä pittiit jyvämakasiinas, niitä ol’ siel’ kui monta.” (Juho Väkiparta: haastattelu vuonna 1959.)

Viinatehtaalla oli tärkeä merkitys myös eläinten lääkityksessä. ”Elukka ko tulj kipijäks, laitettii hakemoa Towilast elleämii roh-tuu. Meä vai ja sopota Pekkola Simol”, neuvottiin hakijaa. (Wiika 1950, s.294)

Pitäjän kylillä oli myös sala-kauppiaita, joista muutamia jäi kiinni ja he maksoivat sakot – ”kuka käi vankilassaki”. Ilolie-mi oli kysyttyä erityisesti hässä.

”Emäntä ko män saunoa, sit toas hommattii viinoo.”

Viinakaupat sisältyivät entisajan kyläkauppoihin. ”Kun lahjoitusmaaisännällä oli pitäjässä viinatehdas, hän koetti järjestää tuotteen kauppoja eri puolille pitäjää. Kuntakokouksessa 1.10.1871 oli esillä viinakaupan perustaminen Konnitsaan. Vuosi sen jälkeen pidettiin kuntakokous ”paloviinan kaupasta Alakylässä”. Vuoden alussa 1874 oli jälleen paroni Frederickszin pyynnöstä kuntakokous ”viinan kauppaamisesta Alakylässä Johan Haikosen kautta.” (Wiika 1950, s.)

Mainittakoon, että Sortanlahden Savotaniemellä oli toinen viinatehdas, joka purettiin 1870-luvulla. Koneet vietiin Taubilaan ja rakennus Pyhäkylän kansakoulun rakennustarpeiksi.

Poimittu kirjasta Taubilan kartano – lahjoitusmaakaudesta Fazerin aikaan.

MURREPÄHKINÄ

Viime aikoin on ainakii ratios pyyvetty kansalaisii kieltalkoisii ja tallentammosa murretekstilöikiä tulevii sukupolviloi varte. Pyhäjärvestkii on vuosikymmenii aikaa kirjoitettu paljo ja monelaisii juttuloi. Niis on paljo olt myös murreseanoii, jotka ei tule vastaa iha joka päivä. Nyt mie haastankii Siut murtee opiskel-luu. Täs on kymmenä sanna, joihe merkitys Siu pitäs kolmest vaihtoehost tietää tai ainakii arvata. Yritähä katsuo, mite etevä Sie uot!

1) NATSAIJU	a) teelaatu	b) lahjus	c) manaus
2) NURTTAUTUA	a) likaantua	b) kastua	c) rypistyä
3) PUISTAA	a) kerjätä	b) ravistella	c) vapista
4) POVOTTA	a) työnjohtaja	b) talutusnuora	c) urakkatyö
5) MÄRRITTÄÄ	a) naukua	b) volloittaa	c) murjottaa
6) NARTSAKKA	a) sitkeä	b) naurettava	c) mukava
7) MÖLLÄKKÄ	a) meluisa	b) tumma	c) samea
8) JÄRETÖN	a) tyhmä	b) tottelematon	c) naurettava
9) HIILAKKA	a) hiillos	b) kirkas	c) hiiltynyt
10) HANAKKA	a) nokka	b) vesihana	c) innokas

Jos jääp jokuu mietityttämää, nii ens lehes löytyy sit oikiat vastaukset.

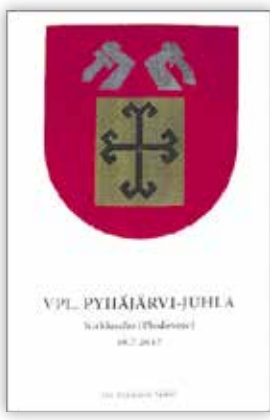
Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön kirjoja ja tuotteita:

Pyhäjärvi-kirja
Reino O. Kukko, Kaarle Viika,
1989, 350 s. Hinta 25 €
Kirja kertoo pitäjämme historiaa sanoin ja kuvin. Sisältää myös muresanaston selityksineen.

Suvannon seutu 1917-1921, elämää ja ihmiskohtaloita
Suvannon seudun paikallishistorian työryhmä, 2015
336 s. Hinta 40 €

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön 70-vuotisjuhla Kirkkoaholla
DVD-tallenne, kesto noin 1,5 tuntia. Hinta 20 €

Laatokan kevät
Markku Heikkilä
Matkakirja Laatokan ympäri
Hinta 15 €

Matkan varrelta
Hilja Matikainen, runoja
Hinta 20 €

Vpl. Pyhäjärvi pöytästandaari
Suunnittelu Kaarle Viika,
1963. Hinta 42 €

Vpl. Pyhäjärvi isännän viiri
Suunnittelu Kaarle Viika,
1992. Koot ja hinnat:
45 x 300 cm, 6-7 m:n tankoon. 80 €
45 x 400 cm, 8-9 m:n tankoon. 90 €
55 x 400 cm, 10 m ja korkeampaan tankoon. 95 €

Tilaukset ja lisätiedot:
Kirsti Naskali.
puh. 040 719 2692 tai
saatio@vplpyhajarvi.fi
Postittaessa lähetyksiin lisätään postituskulut.

Pyhäjärvi Vpl. -seuran MYYNTITUOTTEISTA

Dokumenttielokuva **Muistojen järvi** on kuvattu 1939-1944 Vpl. Pyhäjärvellä. Juuri nyt muistellemme tapahtumia 80 vuoden takaa; sitä matkaa, jota isovanhempamme ja vanhempamme taivalsivat. Nyt alennettuun hintaan 15€.

Pyhäjärvi Vpl. -**karttamukeja** on vielä jonkun verran myynnissä 10 €:lla. Lasitavaran postittaminen maksaa 10,90 €. Mikäli asut Sastamalan alueella, voit sopia kesällä Riitta Hirvosen (puh. 050 4147359) kanssa käteiskaupasta.

Pyhäjärvi Vpl. -**T-paidat** on myyty melkein loppuun. Jäljellä on enää neljä hajanumeroa. Niistä voi kysellä Kaisa-Liisa Korhoselta (ks. alhaalla vasemmalla). Seuran hallitus harkitsee uusien paitojen tilaamista, kunhan koronatilanne helpottaa ja pääsemme taas kokoontumaan.

Taubilan kartano

- lahjoitusmaakaudesta Fazerin aikaan

Kaunista Vpl. Pyhäjärveä, osat I ja II, yhteensä 736 sivua. Koko A4. Hinta vain 95 €.

Lisätietoja ja tilaukset:
taubila@pp.inet.fi tai
puh. 040 021 3369
seija.jokinen@netti.fi tai
puh. 040 835 5820
Sekä <http://vpl-pyhajarvi.fi/kirjapuoti>

Hanki lahjaksi sukulaisille ja ystäville! 176 sivua, n. 150 valokuvaa, koko B5, **hinta vain 30 €.**

Hintoihin lisätään toimituskulut. Noudettavissa myös hallituksen jäseniltä ilman lähetyksukuja.

Vpl. Pyhäkylä-Seura

Vpl. Pyhäjärvi-seuran tuotteita

Pyhäjärvi Vpl. vaakunapaita
Jäljellä on enää neljä hajanumeroa. T-paita valkoinen pyöreällä tai V-aukolla, helmenharmaa vain pyöreällä kaula-aukolla. Hinta 7 €/paita ja kaksi paitaa 10 €:lla.

Dokumenttielokuva Muistojen järvi, kuvattu vuosina 1939-44 Pyhäjärvellä, mukana Kaarina Pärsisen kirjoittama esite elokuvasta. DVD:n hinta 20 €

Seuran 60-vuotishistoriikki (2017)
Hinta 20 €/kpl, 50-vuotishistoriikki 10 €/kpl ja ostettaessa molemmat historiikit, yhteensä 25 €.

Pyhäjärvi Vpl. -karttamuki
Hinta 10€/kpl

Tilaukset ja tiedustelut:
Kaisa-Liisa Korhonen
puh. 050-5905 433,
kaisaliisako@gmail.com
Postittaessa lähetyksiin lisätään postituskulut.

Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön adressit

Karjalanneito

Iiris

Kullerot

Valoisa polku

Pyhäjärven kirkon alttaritaulu

Adressi sisältää kaksi tai useampia sisälehtivaihtoehtoja, joista voi valita

sopivimman ja poistaa ylimääräiset. Hinta 12 euroa kappale + postikulut.

Tilaukset: säätiön asiamieheltä

Tilaa Vpl. Pyhäjärvi

Itselleni

Lahjaksi

Osoitteenmuutos

Kestotilaus

1 vuosi

Irtonumero

Tilauhinnat 2021:
kotimaan ja ulkomaille 35 €/vuosi

Postimerkki 1,75 €

Lehden saaja / entinen osoite (tarpeeton yliviivataan)

Nimi _____

Lähiosoite _____

Postino ja -toimipaikka _____

Lehden maksaja / uusi osoite

Nimi _____

Lähiosoite _____

Postino ja -toimipaikka _____

Päiväys ja allekirjoitus _____

Kiinnostukseni kohde on (kylän nimi): _____

Vpl. Pyhäjärvi-lehti

Säätiön asiamies
Kirsti Naskali
Miharintie 312
37200 Siuro